Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 172 (12862) | 1985 чылдың июль 26, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген. | Өртээ 3 көпеек.

...ШКЫННАР ЧАҢГЫС ЧЕРДЕ ТАПТАВЫШААН

...ар. Ынчаар кылыр болза бүгү-...ити айыыл чок чорукка кы-...каныг — «сылдыстар дайын-...арының» рейганчы програм-...азы-биле холбаалыг кыжа-...ныг чайлаттынган турар ийик.

Космос чепсээниң айтырыын ...ынчалдыр шиитпирлээр болза ...стратегтиг боо-чепсектерни ...хандыр — 25 хуу болгаш оон ...даа хөй кылдыр кызырарының ...ргалары ажыттынып келир ...ийик. Болдунгу дег кызы-...рыышкыннарның хемчээлдер ...Европага ортумак ыракшылдың ...дролуг боо-чепсектериниң ...дугайында айтырыгны канчаар ...тугаалашканын барымдаалап ...одаргайлаттынган туруп бо-...ур ийик, чүге дээрге ССРЭ-...ке шыгааттынган аме-...рик «першингтерни» болгаш ...алгыннырг ракеталарны ында ...айгара тургузуп турары бис-...е стратегтиг ужур-уткалыг-ла ...олгай.

Ынчалзажок Женевада ужу-...ражылышкынның ийиги үе-ча-дазында америк администрацияа моон мурнунда-даа ышкаш, чугаалажылышкыннарга анаа-ла үе-шаг эрттирерин бодап, чугаалажып турар айтырыглар-ның шиитпирлээриниден былдаа-рын күзеп турарын көргүскен. Космосту милитаризастаарының талазы-биле ам Вашингтонуң күштелдирип турар программазы моон мурнунда чедип алдынган дугуржулганы боттандырарынга моондактап турар. «Сылдыстар дайынарының» рейганчы планнарын ээзугаар баштайгы согуушкун таварыштырарының космос чепсээн тургузар талазы-биле ажылдар дугайында, ам безин бар ядролуг боо-чепсектерни көвүдедиринче улам ыңайгы күженишкиннер салдынып турарының дугайында дыңнадыглар АКШ-тан херек кырында хүн санында кээп турар.

Чугаалажылышкыннарның ийиги ээлчээ доозулган соонда Ак бажыңның парлалга айтырыгларының талазы-биле тайылбырлакчызы журналистер мурнунга медеглел кылгаш, Женевада ажыл-херектериниң байдалы дээш буруузу Совет Эвилелинче чая каарын оралдажып, «ээлгир чорууң» көргүзеринге АКШ белен деп чулчуруп турган. Шак-ла ындыг аазаашкыннарны Вашингтонның албан кижилери ужуражылышкыннның бирги ээлчээ доозулганының соонда база кылган, ынчалза-даа ол сөстер ажыл-херек-биле бадыткаттынмаан. Америк тайылбырлакчы, ол хамаан чок, «стратегтиг камгалал инициативазындан» ойталаар бодал АКШ-та чок деп шуут медеглээн. Космосту милитаризастаарының ээзулуг утказын вашингтончу пропагандистер «стратегтиг камгалал инициативазы» дижир сөстерин чаап-чажырарынга ажыглап турарлар.

(СЭТА).

Тиилекчилерге деңнежиңер!

КУШ ФАБРИКАЗЫНГА ТУКТУ ТЫВЫСКАН

Партияның ээлчеглиг XXVII съездизин төлептиг уткуур, он бирги беш чылдың доозукчу чылының планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседир дээш Кызыл районнуң куш фабриказының ажыл-ишчилери доозукчу чылдың бирги чартыында чедиишкинниг ажылдаан. Мал продуктуларын бүдүрерин болгаш садып алырын көвүдедир, малдың баш санын өстүрер болгаш ону онча-менди тургузарын хандырар талазы-биле 1985 чылдың бирги чартыында районнарның база совхозтарның социалистиг чарыжынга куш фабриказының коллективи төп зонадан тиилекчи боол үнгеш, СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган. Фабриканың ажыл-ишчилери бирги чартык чылда күрүнеге чуурга садарының планын 100 хуу күүседип, эрткен чылдың бо үезиби-ле деңнээрге күрүнеге чуурга садарын 8,7 хуу өстүрген.

Бедик шаңналды тыпсырынга тураскааткан байырлыг хурал дүүн ук фабриканың кызыл-булуңунга болган. Тиилекчи коллективтиң ажыл-ишчилери, бүдүрүлгениң мурнакчылары залды долдур олурупкан-да, куш фабриказының директору Л. П. Килин байырлыг хуралды ажыткаш, СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары эш Григорий Чоодуевич Ширшинге сөс берген.

Мал продуктуларын бүдүрерин болгаш садып алырын көвүдедир, малдың баш санын өстүрер болгаш ону онча-менди тургузарын хандырар талазы-биле 1985 чылдың бирги чартыында районнарның база совхозтарның социалистиг чарыжының түңнелин СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, профоблчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому үндүргеш, төп зонадан силерниң куш фабриказының коллективинге бирги черни тывыскан. Ынчангаш силерниң күш-ажылчы тиилелгеңер дээш байыр чедирбишаан, моон соңгаар-даа ажылишчи чедиишкиннерлиг болуруңарны күзеп тур мен деп, Г. Ч. Ширшин чугаалаан.

Бирги чартык чылда багай эвес ажылдаан-дыр силер. Фабриканың коллективи мурнакчыларның одуруунда чоруп, бүдүрүлгениң темпизин бедидип турары өөрүнчүг-дүр. Сөөлгү чылдарда элээн чүүлдер фабрикада кылдынган. Куш фабриказының баазазы чылдың-на быжыгып орар. Куш согар цехке чорааш, ону көрдүм. Ол темпилерни кошкатпас болза эки. Кол фондулар тургустунган-дыр. Куштуң баш саны өзүп турар. Курлавырларыңар база бар-дыр. Ол курлавырларны чөп ажыглаар дээш эки ажылдаар херек. Фабриканың цехтерин эде дерийр талазы-биле ажылдарны улам калбартыры чугула. Бүдүрүлгени интенсификастаарының айтырыын кичээнгейниң төвүнге тургузары бөгүн кол айтырыг боол турар.

Ажылчын кижилерниң амыдырал байдалын экижидер дугайында сагыш салыры чугула. Ынчангаш чаа өзү-биле ажылдаар апаар бис. «Тыва АССР-ниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезин дүргедедир талазы-биле хемчеглер дугайында» СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын, а ол ышкаш ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның шалың төлевиринге немелделер киирер дугайында доктаалды хүлээп алганын эш Г. Ч. Ширшин чыылганнарга чугаалаан. Ол оон ыңай арагалаашкынбиле демиселди күштелдирип, чаа чаңчылдарны нептередириниң чугулазын чугаалааш, республиканың ажыл-ишчилериниң мурнунда туруп турар сорулга — мал чеминиң белеткелиниң, дужут ажаалдазынга болгаш кышка белеткелдиң темпизин дүргедедирин айыткан.

Доозукчу чылдың планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседирин коллективке күзевишаан, бедик шаңналды фабриканың ажыл-ишчилеринге эш Г. Ч. Ширшин тывыскан.

Куш фабриказының бедик шаңнал-биле сорук кирген ажыл-ишчилериниң өмүнээзинден чүве чугаалаан бүдүрүлгениң мурнакчызы, оператор Б. Д. Сат чыл төнчүзүнге чедир бистиң звенонуң ишчилери 180 центнер немелде деңзини алыр деп бедиткен хүлээлгени алганын чугаалаан. Бүдүрүлгениң хоочуну, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады В. А. Долганина сөс алгаш, оон звенозу партияның ээлчеглиг XXVII съездизин күш-ажылчы белектерлиг уткуур дээш пландан ажыр 4 миллион дагаа чуургазын алырын айыткаан.

Ниитизи-биле он бирги беш чылдың база доозукчу чылдың планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседирин СЭКП обкомунга куш фабриказының ажыл-ишчилери илергейлээн.

О. МАҢНАЙ-ООЛ.

ОРУКЧУЛАРДА ЧАРЫШ

Оруктарны тудар, септээр. Оларның ажыглалын экижидер талазы-биле Барыын-Хемчик районнуң девискээринде быжыглаттынган орук-септелге участогунуң коллективи доозукчу чылды шалыпчы ёзу-биле доозар сорулганы салган. Ийиги кварталда орукчулар «Кара-Хөл» совхозче орукту, Алаш, Хөнделең оруктарының беш километрин чалдап, дескилээн. Олар пландa көрдүнгенинден беш чүс метр хөйнү септеп кылгаш, үш көвүрүгнү туткан. Аңгаты аразында оруктуң ортумак септелгезин дооскан.

Берт-кадыр черлерге орук кылыры белен эвес. Чүък сөөртүлгезинге болгаш аргыжылгага орук чугула черни ээлеп турар. Ынчангаш орукчулар кыска хуусаада, эки шынарлыг дужаарын хүлээнген. Коллективтиң хоочун ажылчыны А. Ооржак, О. Монгуш, О. Хомушку, К. Кужугет болгаш өске-даа ажылчыннар хүн нормазын ажыр күүседип, социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турарлар. «СЭКП-ниң XXVII съездизинге—27 күш-ажылчы шалыпчы декада» деп кыйгырыглыг чарышка идепкейлиг киржип турарлар.

С. СЕРИҢ-ООЛ.

СЭКП-НИҢ XXVII СЪ...ЗУЛГАН

ШАЛЫПЧЫ БРИГАДА

Кызыл хоорайның Ленин кудумчузунда Күрбанкының тудуун кылып эгелээн. Ооң тавaан салырын ында ийи бригада доозар четкен.

— Кызылдың үлетпүр тудуг эргелелиниң бригадазы чарышка бо хүннерде мурнап турар — деп, хоочун дашчы Кужугет Каң-оол чугаалай-дыр.

Ол бригаданың ажылын удуртуп турар Владимир Дамбар туүйбулар эккелген чүък машиназының чанында ажылдаан тур. Дөрт каът бажыңның бирги каъдын удавас салып эгелээрлер. Оларның эрткен чылгы көргүзүү база бедик. Уруглар эмнелгезиниң бажыңын ажыглалга киргеннер. Ам бо тудугнуң ажылын база шалыпкын кылып, чарыштың мурнуу одуруунда чоруп турарлар.

Партияның XXVII съездизинге алдар болдурган социалистиг чарыштың мурнакчыларынга аныяк дашчылардан Владислав Донгак, Василий Мөчек. хоочуннардан Сергей Кара-Сал, Татьяна Чалдыг-оол олар болган.

Бригаданың ажылы саадал чок чоруп турар. Чанында бедик кран. Ооң башкарыкчызы бүгү-ле херектиг чүүлдерни тудуг кырынче үндүрүп берип турар. Аныяк тудугжу Екатерина Чамдан машиналарның эккеп кааны хоюдугну хүүрекбиле далаштыг ургаш, кран ужунга улай каалтарга, доораана тудугжуларга чеде бээр.

ЧУРУКТАРДА: шалыпчы бригаданың дашчылары Татьяна Чалдыг-оол, Екатерина Чамдан; аныяк дашчылар Владислав Донгак, Василий Мөчек.

О. ОНДАРНЫҢ фотолары.

...еринге Каттышкан Штаттарның ажык болгаш чажыт хол-...аарлаашкыны—бүгү Африка-...а хамаарыштыр эң өжээнниг ...үлгедиг-дир. Тургустунган ...айдалда Анголаның чазаа ха-...ыы кандыг-даа хемчеглерни ...ыр эргелиг.

...Африкага айыыл чок чорук-...ң, чепсегленишкинни ду-...үрериниң болгаш хөгжүлде-...и айтырыгларының талазы-...ле девискээр конференция-...ын бо чылдың августа Ломе ...(Того) эрттирер дугайында ...иналды Африка күрүнелери-...иң удуртукчулары чүүлдүг ...еп көрген.

...АЧО-нуң чаа чиңгине секре-...рын сессияга соңгаан. Ни-...ерниң даштыкы херектер ...олгаш кады ажылдажылга ...инистри Иде Умару чиңгине ...акретарь болган.

МОСКВА ФЕСТИВАЛЫНГА УТКУШТУР

СОФИЯ. Аныяктарның болгаш студентилерниң Москвага болур Бүгү-делегей фестивалынга тураскаадып, Болгарияның оолдар, кыстары шалыпчы күш-ажыл хүнүн эрттирген. Делегей аныяктарының амыдыралында ол кайгамчыктыг болуушкунга алдар кылдыр болгар комсомолчулар заводтарга болгаш фабрикаларга, агроүлетпүр комплекстериниң дужут ажаап алыышкынынга ажылдаан.

Пионерлер чуртталга районнарын чаагайжыдарынга ажылдап, дагын ажыглап болур чиг этти чыгганнар.

АДДИС-АБЕБА. Эфиопияның делегациязын фестивальче үдээринге холбаштыр аныяктарның хөй муң кижи киржикчилиг митингизи болган. Делегейге ядролуг халапты болдурбазы амгы үениң үндезин айтырыы болуп турар деп, революстуг Эфиопияның аныяктар эвилелиниң (РЭАЭ-ниң) даргазы Гетачеу Робеле ол митингиге медеглээн. Фестивальдың «Антиимпериалистиг эп-сеткил каттыштырылгазы, тайбың болгаш найырал!» деп лозуңунга байыр чедирип турар бис. Социалистиг Эфиопияның оолдар, кыстары аныяктарның Москва шуулганы оран кырынга тайбыңны камгалаарынга чугула салыышкын болу бээр дээрзинге бүзүрелдиг бис деп, ол чугаалаан.

Эфиопияның делегациязының составынга кииристир РЭАЭ-ниң активчилер делегациязы Аддис-Абебадан Москваже үнүпкен. Оларның аразында—күш-ажылдың мурнакчылары, бот-тывынгыр артистер бар.

КОТОНУ. Бенин Улус Республиканың аныяктары ядролуг дайынны болдурбас, чепсегленишкинни дүжүрер, улустар аразынга найыралдың болгаш эп-сеткил каттыштырылгазының харылзааларын быжыглаар дээш демиселди чүмү-биле деткип турар деп, Бенин Улус Республиканың культура, аныяктар болгаш спорт министри Усман Батоко медеглээн. Аныяктарның болгаш студентилерниң Москвага болур XII Бүгү-делегей фестивалынга белеткел шугуму-биле болган концерт эгелээриниң мурнунда Котонуга чүве чугаалап тура, бенин оолдар болгаш кыстар делегейниң чалыы назылыгларының Москвага болур шуулганын Чер кырынга тайбыңны камгалап артырар дээш демиселдиң лозуңу-биле уткуп турар деп, ол медеглээн.

Бенин аныяктарының эң шыырак дээн ансамбльдери ол концертке киришкен. Котонунуң чурттакчыларынга көргүскен концерт программазының дыка хөй номерлерин Москва фестивалынга тускай белеткээн.

* * *

АККРА. Москва фестивалының өске-даа киржикчилери-биле кады бистиң чуртувустуң аныяктары ядролуг дайынның кыжанылынга удур, тайбыңны камгалаар дээш боттарының үнүн ул... ...ийлүрер. Империализмге, неоколониа...

...на-трактор мастерскаязының ажылчыннарындан тургустунган сигенчи звено-биле аразында чарыш салып алган ажылдап турар.

Мал чеми белеткээр талазы-биле алган хүлээлгезин августуң бирги чартыында күүседиптер дээш сигенчилер бо хүннерде ажылдың темпизин дүргедеткен.

* * *

...б...дүргекти шараш, кургадыр аскан. Өөреникчилер кескен сигени кургай бээрге, ону бөлүп, хөпээннээш, боттарының тудуп алганы сиген кажаазынга бөлүп алыр деп турар.

Хол кадыыры-биле сиген кезип турар Орлан Монгуш, Николай Ооржак кызымак ажылдап, хүнде сиген кезер нормаларын ажыр күүседип, чыннар. Витаминниг сиген далганы белеткээринде ажылдап турар звенонуң ажыл-ишчилериниң шудургу ажылының ачызында 115 тонна эки шынарлыг витаминниг сиген далганы складтарда урдунган. Сүүзүннүг, амданныг мал чемнерин четчир кылдыр белеткеп алыр дээш ажыл мында хайнып-кан.

М. ОЮН.

1600 ТОННАНЫ БЕЛЕТКЭЭР ДЭЭШ

«Тыва» совхозтуң дирекциязы, партия, профэвилел, комсомол организациялары болгаш Теве-Хая кодээ Совединиң күүскому ниитиниң малынга быжыг чем-суурну тургузарының шалыпчы айын чарлаан. Шалыпчы айның негелделери «Партияның съездизинге—27 шалыпчы күш-ажылчы декада» деп шимчээшкинниң негелделери-биле дүүшкен.

Агаар-бойдустуң байдалының таарымча чок турганындан сигенниң өзүлдези орайтаан, ажыл-агыы чугула кампанияже орайтап кирген. Сиген белеткелиниң моон соңгааргы үезин чөп ажыглаары-биле мал чеми белеткелчилериниң аразында социалистиг чарышты калбарткан. Баштайгы он хонуктуң түңнели-биле Федор Сундуйга удурткан механизастаттынган звено бирги черни ээлээн.

Теве-хаяжыларның мурнунда улуг сорулга салдынган. Август онга чедир 1600 тонна сигенни белеткээр ужурлуг. Уеуусаа эвээш арткан. Бүгү күштү, арга-курлавырларны чугула херекче мөөңнээри эргежок чугула болган.

Т. КЕЖИК-ООЛ.
Чөөн-Хемчик район.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде

ЧЫЛ ПЛАННАРЫН БҮРҮН КҮҮСЕДИР

1985 чылдың бирги чартыында Тыва АССР-ниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Күрүне планының болгаш Күрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында айтырыгларны республиканың Министрлер Чөвүлелиниң хуралынга чугаалашкан.

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң, партия ТК-ның ооң дараазындагы Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш республиканың күш-ажылчы коллективтери партияның ээлчеглиг XXVII съездизинге уткуштур социалистиг чарышты калбарткан, ооң түңнелинде бо чылдың бирги чартыында планнар болгаш социалистиг хүлээлгелер күүселдезинге чамдык чедиишкиннерни чедип алганын хуралга демдеглээн.

Бо чылдың эрткен алды айларында бараанныг продукция бүдүрериниң күрүне планы 102,5 хуу, ооң сайгарылга хемчээли 103,6 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү—102,1 хуу күүсеттинген деп, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, республиканың Күрплан даргазы Д. С. Монгуш илеткелинге демдеглээн. Пландан ажыр 2379 муң рубльдиң продукциязы сайгартынган, эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге бараанныг продукция бүдүрүүшкүнү-даа, ооң сайгарылгазы-даа, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү-даа бедээн. Күрүне, хөй-нииити организацияларының болгаш хереглекчилер кооперациязының күселибиле кол фондуларны киирери база республикада өскен.

Ындыг турбуже чамдык министерстволарның, ведомстволарның, бүдүрүлгелерниң болгаш организацияларның талазындан план күүселдези дээш чүткүлдүг ажылдаваа-ныдан, чер-чер Советтериниң күүскомнарының контрольду кошкатканындан планнар болгаш социалистиг хүлээлгелер күүселдезинге шаптык болуп турган четпестер чайлаттынмайн келген. Ооң түңнелинде бараанныг продукция бүдүрүп үндүрер планын эрткен алды айда 15, ону сайгарарын—11, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин — 13 бүдүрүлге күүсетпээн, ол көргүзүглерни кудулаткан бүдүрүлгелер база эвээш эвес. Доозукчу чылдың бирги чартыында кошкак ажылдаан черлерге республиканың Аъш-чем үлетпүрүнүң, Чурт үлетпүрүнүң министерстволарының, «Тыва тудуг материалдары» каттыжыышкынның, «Тудуг кезектери» комбинаттың болгаш алгы заводунуң коллективтерин адаан.

Эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге күрүнеге эът садарын Бай-Тайга, Өвүр, Улуг-Хем, Эрзин районнар, сүттү—Таңды, Бии-Хем, Тожу, Тес-Хем, Эрзин районнар, дүктү—Улуг-Хем болгаш Таңды районнар эвээжеткен. Тараа, силос болгаш картофель ажаар комбайннарның белеткели дыка кошкак.

Республиканың тудуг организацияларының ажылынга база хуралдың киржикчилери доктааганнар. Ылаңгыя чер-чер Советтериниң объектилериниң тудуу дыка кошкак дээрзин шүгүмчүлээн. Бо чылдың январь — июнь айларда чыл планында көрдүнген чурталга шөлүнүң чүгле он хуузу ажыглалга кирген.

Кереэлиг ажылдарның программазын чээрби беш тудуг организациязы күүсетпээн. Ылаңгыя чер ажылдары кылыр эргелел, № 81 болгаш «Кызылцэс тудуг» эргелелдер, ССРЭ-ниң Энергетика министерствозунуң № 2 КМК-зы болгаш өске-даа черлер аажок хожудаан. Эрткен чылдың деңнели-биле 14 организация темпизин кудулаткан.

Республиканың садыг организациялары ниитиниң чемненилгези-биле катай бараан саарылгазының планын чүгле 98,7 хуу күүсеткен. Бо чылдың бирги чартыының планын Тыва респотребсоюз болгаш Чоннуң амыдырал хандырылга министерствозу, Кызылдың аъш-чем барааннарының садыы күүсетпээн. А бараан курлавыры эрткен чылдаазы-биле деңнээрге 4,6 хуу хөй болуп турар.

1985 чылдың январь—июнь айларда республиканың күрүне орулгазын киирер планы 101,3 хуу күүсеттинген, даалгадан ажыр хөй түңнүг акша кирген деп, хуралдың киржикчилери демдеглээн. Күрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында илеткелди республиканың саң-хөө министриниң оралакчызы К. Д. Ондар кылган. Бүгү чер-чер Советтериниң бюджединиң күүселдези чедип алдынган дээрзин ол илеткелинге демдеглээн.

Ындыг-даа болза, чамдык министерстволар, ведомстволар, бүдүрүлгелер продукция бүдүрер, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер планнарын күүсетпээнинден арыг орулга киирер даалга боттанмайн турар. Ниитизи-биле республикага чоннуң хереглел бараанныры бүдүрер даалганы үскен.

Хуралдың киржикчилери садыг организацияларының ажылында четпестерге доктааган. Садыг министерствозу бараан саарылгазының планын күүсетпээн, садыглаашкын культуразын бедитпээн, комиссионнуг садыг организастаарын кошкаткан, бараан курлавырларын шын хуваавааан дээш Тыва респотребсоюзту шүгүмчүлээн. Ырак-узакта суурларда бараннарның ассортиментизи кызыы. Ол четпестерниң уламындан бюджетче дыка хөй акша кирбейн турар.

Тус чер үндүрүүн үе-шаанда төлээриниң ужур-дузазының дугайында тайылбыр ажылының кошкак болуп турарындан чамдык черлерде хөлезилер чедир төлеттинмейн турар. Ылаңгыя Чөөн-Хемчик, Кызыл, Улуг-Хем райкүүскомнарын ол дээш хуралга шүгүмчүлээн.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң хуралынга улус депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы Д. Л. Тинмей, «Тыва тудуг материалдары» бүдүрүлге каттыжыышкынының чиңгине директору С. Г. Красноперов, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы В. П. Болбат олар чүве чугаалааннар. Тус-тус адырлар талазы-биле хожудаашкыннарны ораторлар анализтеп, он бирги беш чылдың төнчүзүнге чедир арткан үеде бар четпестерни чайлатпышаан, салгаң сорулгаларны чедиишкинниг күүседир дээш чорудар хемчеглерниң дугайын чугаалааннар.

Хуралды Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы В. Е. Серяков эрттирген болгаш чүве чугаалаан.

...Даштыкыдан сөөлгү медээлер...

СӨӨЛГҮ ШАКТАРДА

ВАРШАВА. Польша Улус Республиканың сейминиң сессиязы Варшавада ажыттынган. Депутаттар улус ажыл-агыйының келир чылда болгаш 1986—1990 чылдарда хөгжүдериниң планнарының төлевилелдерин, а ол ышкаш чурттуң чоокку он чылда социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң кол-кол айтырыгларын чугаалажып көрүп турар. Сессияның киржикчилери ол ышкаш 1984 чылда Күрүне бюджединиң күүселдезиниң болгаш ПУР-нуң төлевир балансызының байдалының дугайында чазактың отчёдун, өске-даа хөй-хөй айтырыгларны чугаалажыр.

ХЕЛЬСИНКИ. Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чөвүлел хуралдың 10 чыл болуру-биле холбаштыр Финляндия Республиканың президентизи Мауно Койвисто ниити-европа чорудулгазының эгелээни янзы-бүрү социал болгаш политиктиг системаларлыг чурттарның айыыл чок чорукту хандырарының айтырыгларын шиитпирлээри-биле каттыжып, мөөңнеттинеринче чүткүлүнүң дугайын херечилеп турган деп, аңаа медеглээн.

Европа чөвүлел хуралы бүзүрежилгени быжыглаарынче угланган чугаалажылышкыннарже, а ол ышкаш калбак үндезинниг кады ажылдажылгаже орукту ажыткан.

МАНАГУА. Сандиножу улусчу армия ТРЭ-ниң хөлезиликчи террористерин шыңгыы экстеп-сүрбүшаан, оларны никарагуа черден арыглап турар. Никарагуаның шерии ниитизи-биле сөөлгү неделяда 50 ажыг контрреволюстуг идеггетерни узуткаан.

ГАВАНА. Гватемаланың патриоттары генерал Мехияның реаксылыг эрге-чагыргазының аг-шериинге удур элээн каш чедиишкинниг хөделишкиннерни кылган. Олар Бтетен департаментиде элээн хөй чурттакчылыг черлерден шаажылакчыларны үндүр сывыргаш, дайзынга удур когаралдарны таварыштырган. Ол-ла департаментиде патриоттар чазаглыг чугула орукту контрольдап, чазак шериглериниң шаажылакчы халдаашкыннар кылыр аргазын чок болдурган.

БЕЙРУТ. Израильдиң шериглалай күштериниң Сайда портче халдаашкыны шыңгыы киленнээшкинниг удурланыышкынны болдурган. Ол араатаныг халдаашкынның үезинде израиль корабльдер болгаш катерлер портче эртип турган садыг судноларын, а ол ышкаш ооң чоогунда чуртталга кварталдарын бөолап турган. Корабльдерниң артиллериязының боолаашкыннарының түңнелинде бир грек судно сугже дүшкен, порттуң дериилгелери болгаш чуртталга бажыңнары бузулган. Чурттакчыларның болгаш суднолар командаларының аразындан өлүрткен кижилер база бар.

ВАШИНГТОН. Аңаа ядролуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарының, балык тударының талазы-биле, а ол ышкаш культурага база өөредилгеге солчуушкуннар дугайында америк-кыдат дугуржулгаларга ат салган.

НЬЮ-ЙОРК. Рейганның администрациязының Никарагуаның адынга буруудадышкыннарны болгаш кыжаныышкыннарны кылганы Ак бажыңның боттандырып чорудуп турары күрүне терроризминиң политиказының херечилели боол турарын ол чурт база катап медеглээн. Сандиножу чазак КНО-нуң чиңгине секретары Перес де Куэльярже чоруткан чагаазында Төп Америкада терроржу үүлгедиишкиннер дээш харыысалганы Никарагуа бодунга алыр ужурлуг дээрзиниң дугайында Вашингтонуң эрге-чагыргазының хоймеге бадыткаашкыннарын киленнээшкин-биле буруу шаап турар.

КАБУЛ. Афганистан Демократтыг Республикага удур Пакистанның шивишкин албан черлериниң хоралакчы үүлгедиишкиннериниң чаа-чаа фактбарымдааларын аңаа болган парлалга конференциязының үезинде хөйге көргүскен. АДР-ниң айыыл чок чер органнарының тудуп алганы пакистан разведканың шивишкиннери — Назир Хан болгаш Вахид Шах ук чурттуң болгаш даштыкы-даа журналистерниң айтырыгларынга харыылаан. Олар Кабулда пакистан элчин чериниң «дээвииниң адаанга» туруп алгаш, хөделип турганнар. Оларны бо чылдың июль 10-да боттарының агентилериниң бирээзинден чажыт медээлерни алырын оралдажып турганының үезинде хөрлээр арга чок кылдыр тудуп алган.

(СЭТА)

Культура болгаш дыштанылга

ҮЛҮҮН КИИРИШТИРБИШААН

«Клуб албан черлерин болгаш спорт тудугларын ажыг-даарын экижидер талазы-биле хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалы ук албан черлериниң ажылын үениң негелдезин барымдаалап чорударынга улуг идигни берип турар. Культура одаглары, спорт дериглери, шынап-ла чонга, оларның дыштанылгазынга бараан болбас болза херек бүтпес. Барыын-Хемчиктиң культура одаглары доктаалды амыдыралга боттандырары-биле чамдык ажылдарны кылып чорудуп турарлар. Чүүү-даа мурнунда ажыл планнарын таарыштыр тургускулааннар.

Эң чугула сорулга ажыл планынга чонның дыштанылгазын чогуур деңнелге организастаарынче кичээнгей салыры. Бо ажылдың чедишкиниг болуру культура албан черлериниң материалдыг базазының быжыынган, ында ажылдап турар кадрларның ажылга харыысалгазындан база хамаарыжыр. Кижилериң культурлуг негелделериниң деңнели мурнукузундан улам бедээн.

Районда культура албан черлери кадрлар-биле колдуунда четчелеттинген. Эрги-Барлыктың, Эжделеңниң, Шекпээрниң Культура бажыңнарынга «Арагалаашкынның хоразы», «Арагадан айылче — чаңгыс базым» деп темалыг лекция, беседаларны организастаан. Районнуң Культура бажыңының агиткультбригадазы шоодуглуг сценарийни белеткээн. Ук концертти туйбу заводунуң, эът комбинадының күш-ажылчы коллективтеринге көргүскеннер.

Аянгатының, Хөнделеңниң, районнуң Культура бажыңынга Адыр-Мажалыктың сүт-бараан фермазынга болгулаан эш-хуу судтарының соонда арагачылар дугайында каттырынчыг, шоодуглуг көргүзүүнү көдээ Культура бажыңнарында агиткультбригадаларның көргүзүүлериниң сценарийин үениң негелдезинге дүүштүр чаартканы. Шекпээрниң «Аржаан» агитбригадазы суурнуң чурттакчыларынга болгаш малчыннарга солун программалыг концерт-биле аалдап чораан.

Эрги-Барлык, Аянгатының болгаш өске-даа культура албан черлеринге «Арага ишпес чорук — амыдыралдың негелдези» деп аас журналы организастыг эрткен. Культура ажылдакчылары Базыр-оол Ооржак, Стал Саая, Валентина Монгуш болгаш өскелер-даа чонның культурлуг дыштанылгазын экижидеринче сагыш салып турарлар.

Культура албан черлериниң кылып чорутса чогуур ажылының уг-шин хөй янзы. Бо хүннерде культура албан черлериниң септелгези түлүк чоруп турар. Дөң-Терезинниң, Шекпээрниң болгаш өске-даа чамдык Культура бажыңнарының септелгези оожум темдиглиг. Кызыл-Мажалыкта чаа Культура бажыңының тудуу чоруп турар. Барлыктың, Эрги-Барлыктың, Кызыл-Мажалыктың Культура бажыңнарының септелгези шынарлыг кылдынган. Септелгени эки чоруткаш, клуб албан черлериниң даштыкы байдалынче, ооң девискээринче сагыш салбас чоруктар тааваржы-даа бээр. Черле ынчаш көскү агитацияны үениң негелдезинге дүүштүр чорудуп, дериглерни чаарты кылыры негеттинер.

Культура албан черлерине эртип турар хемчеглерге чонның киржилгези чамдыкта четпес болгулаар. Лекцияларга, беседаларга, оон туржук темалыг кежээлерге бир чамдыктар киржиксевес. Күш-ажылчы коллективтериниң удурткучулары, профэвилел, комсомол болгаш өске-даа хөй-ниити организациялары культура ажылдакчылары-биле сыры харылзааны тудуп, культурлуг дыштанылгаже чонну эвилелдээри база чугула айтырыгларның бирээзи болуп турар. Күш-ажылчы коллективтерниң социалистиг чарыжының түңнелдерин, дуржулга солчулгазын культура бажыңнарынга эрттиреринден калбаа-биле практикалаары чугула. Аныяктарның идей-политиктиг, мөзү-шынар кижизидилгезинге хамаарышкан айтырыгларже сагыш салыр.

Д. САЯА.

Барыын-Хемчик район.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАР ЧАҢГЫС ЧЕРДЕ ТАПТАВЫШААН

Ядролуг болгаш космос боо-чепсектериниң талазы-биле Женевада совет-америк чугаалажыышкыннарның ийиги ээлчээ доозулган, ол үениң дургузунда ийи таланың туруштарының чоокшулажыышкыны илергейлеттинмээн. Муңгашталган байдалдың чылдагааны мурнуку хевээр: Американың Каттышкан Штаттарында амгы үениң ол эң чугула айтырыын шинтпирлээрин ажыл-херекчи болгаш боттуг бүдүш-биле көөр база чугаалажыышкыннарга чугаалажыр чүүлдерниң болгаш ооң сорулгаларының дугайында бо чылдың январьда баштайгы удаада чедип алдынган дугуржуушкуннуң негелделерин эдерип салгаар хөөн чок болуп артпышаан.

Женевада ужуражыышкынга бистиң чуртувус ядролуг дайын кыжаныын чайладырының херээнге депшилгени чедип алыр дээр бижыг күзел-биле ужуражып келгенин совет удуртулга каш удаа онзалап демдеглеп келген. Ол медеглелдер чугаалажыышкыннарга совет төлээлекчилерниң кииргилээн тодаргай саналдар-биле бадыткаттынган-даа. Ол саналдар стратегтиг-даа, ортумак ыракшылдың-даа ядролуг боо-чепсектерин боттуубиле кызырарынче угланган. Космоска хамаарыштыр кандыгыл дээрге, космостуң согукчу боо-чепсектерин бүрүн хоруурун ССРЭ саналдап турар. Ынчаар кылыр болза бүгүниити айыыл чок чоруккө кыжаныг — «сылдыстар дайынарының» рейганчы программазы-биле холбаалыг кыжаныг чайлаттынган турар ийик.

Космос чепсээнин айтырыын ынчалдыр шинтпирлээр болза, стратегтиг боо-чепсектерни хандыр — 25 хуу болгаш оондаа хөй кылдыр кызырарынын аргалары ажыттынып келир ийик. Болдунгу дег кызырыышкыннарның хемчээлдери Европага ортумак ыракшылдың ядролуг боо-чепсектериниң дугайында айтырыгны канчаар чугаалашканын барымдаалап тодаргайлаттынган туруп болуур ийик, чүге дээрге ССРЭ-же шыгаатынган америк «першингтерни» болгаш чалгынныг ракеталарны ында сайгара тургузуп туруры биске стратегтиг ужур-уткалыг-ла болгай.

Ынчалзажок Женевада ужуражыышкынның ийиги үе-чадазында америк администрацияның мооң мурнунда-даа ышкаш, чугаалажыышкыннарга анаа-ла үе-шаг эрттиреринден бодап, чугаалажып турар айтырыгларны: шинтпирлээринден былдаарын күзеп турарын көргүскен. Космосту милитаризастаарының талазы-биле ам Вашингтонның куштелдирип турар программазы мооң мурнунда чедип алдынган дугуржулганы боттандыраргага моондактап турар. «Сылдыстар дайынарының» рейганчы планнарын өзүгаар баштайгы согуушкун таварыштырарының космос чепсээн тургузар талазы-биле ажылдар дугайында, ам безин бар ядролуг боо-чепсектерни көвүдедиринче улам ыңайгы күжениишкиннер салдынып турарының дугайында дыңнадыглар АКШ-тан херек кылында хүн санында кээп турар.

Чугаалажыышкынналарның ийиги ээлчээ доозулган соонда Ак бажыңның парлалга айтырыгларының талазы-биле төлээлекчизин журналистер мурнунга медеглел кылган, Женевада ажыл-херектериниң байдалы дээш бурууну Совет Эвилелинче чаа каарын ора-даажып, «ээлгир чоруун» көргүзеринге АКШ белен деп чуңчуруп турган. Шак-ла ындыг аазавашкыннарны Вашингтонның албан кижилери ужуражыышкынның бирги ээлчээ доозулганының соонда база кылгылаан, ынчалза-даа ол сөстер ажыл-херек-биле бадыткаттынмаан. Америк төлээлекчи, ол хамаан чок, «стратегтиг камгалал инициативазының» ойталаар бодал АКШ-та чок деп шуут медеглээн. Космосту милитаризастаарының эзулуг утказын вашингтончу пропагандистер «стратегтиг камгалал инициативазы» диижир сөстерин чаап-чажырарынга ажыглап турарлар.

[СЭТА].

АЧО СЕССИЯЗЫ ДООЗУЛГАН

АДДИС-АБЕБА. (СЭТА). Африка чаңгыс эп организациязының (АЧО-нуң) кежигүннери чурттарның күрүнелер болгаш чазактар баштыңнарының Ассамблеязының XXI сессиязы бодунуң ажылын эфиопи найысылада дооскан. Африка диптиң политиктиг болгаш социал-экономиктиг чугула айтырыглары, Африкага болгаш бүгү делегейге тайбың дээш демиселди күштелдиреринге, делегейге экономиктиг кадыг ажылдажылганы хөгжүдеринге соруглагы сессия киржикчилериниң кол кичээнгейинге турган.

Чурттуң иштинге дерзилээшкиннерин болгаш кожазында хамаарышпас күрүнелерге хамаарыштыр агрессчи угланыышкынын күштелдиреринче расистерни деткип, оларны күткүп турар Претория-биле Вашингтонның «боттуг кадыг ажылдажылгазының» политиказын сессияның киржикчилери бүрүү шапкан.

Анголага удур чалча бөлүглежиишкиннерге дузаламчы тыпсырын өзу барымдаалап хоруп турар Кларктың эдиглерин күш чок болдурар дугайында АКШ-тың конгрезинин шинтпири-биле холбаштыр сессия резолюция хүлээп алган. Кандыг-даа күрүнениң талазындан ангола улустуң дайынарын дорт азы дооразындан-даа деткиир чорукту Каттышкан Нациялар Организациязының болгаш АЧО-нуң уставтарын шуут үрээни кылдыр Африка чурттары үнелеп көөр апаар деп, ол резолюцияда айыткан. Анголаның Улус Республиканың иштики хереклерине Каттышкан Штаттарның ажык болгаш чажыт холгаарлаашкыны—бүгү Африкага хамаарыштыр эң өжээниг үүлгедиг-дир. Тургустунган байдалда Анголаның чазаа харыы кандыг-даа хемчеглерни алыр эргелиг.

Африкага айыыл чок чоруктуң, чепсеглениишкинни дужүреринің болгаш хөгжүлдениң айтырыгларының талазы-биле девискээр конференциязын бо чылдың августа Ломеге (Того) эрттирер дугайында саналды Африка күрүнелериниң удуртукчулары чүүлдүг деп көрген.

АЧО-нуң чаа чиңгине секретарын сессияга соңгаан. Нигерниң даштыкы херектер болгаш кады ажылдажылга министри Иде Умару чиңгине секретарь болган.

МЕРГЕЖИЛИНГЕ ХАНДЫКШЫЛ

Класс өрээлинден рояль үнү чаңгыланып турган. Рояль, класс деп ийи сөстү кожа адаптарывыска кайы өөредилге черинің дугайында чугаа чоруп турары тодарай бээр. Профессионал музыкантыларны белеткеп турар бистиң республикада кара чаңгыс өөредилге чери — Кызылдың уран үүл училищези. Бо чылдың декабрьда училище чээрби беш чылын демдеглээр. Ол училищеде фортепиано салбыры баштайгы чылдан-на туруп келген. Салбырның доозукчуларын республиканың районнарындан кайыын-даа тып ап болур.

Фортепиано клазының эжиин ажыдып, ооң эзлери-биле таныжары база солун. Фортепиано класстарының соңгалары улуг-улуг, өрээлдер делгем. Ында өрээл санында ийи-ийи инструментинии салгылап каан. Профессионал музыкант кижи рояльга ойнаары черле чугула. Музыкалыг кижи үнүү ылгап, дыңнап билири чугула болуру чугаажок. Шынап-ла дыңнап көрүңер даан. Гайдның арыг, тода чүве дег аялгалары, Бетховенниң хөлзээзинниг өңнер долган сонаталары-биле солужар. Салаалар чаңчыктырарынга баштайгы шенелделер бөдүүн мергежилгелерден, гаммалардан эгелээр. Сөөлүнде барып Листиң, Шопенниң, Рахманиновтуң этюдтарынга чедир мергежип сайзыраар.

Музыка материалының ужурутказын ханы билип тура, музыкант кижи дурген болгаш тода кылдыр ойнап өөренир. Дыңнап билири, ону үгаап алыры музыкалыг овур-хевирни тургузарынга улуг рольдуг.

Чамдыкта мындыг база болгулаар. Ансамбльдиг кичээл. Рояль артында чаңгыс эвес, ийи кижи олурупкан болур. Дөрт хол-биле деңге ойнаары шагда-па тывылган. Шак ынчаар ойнап тура хөй үнүг оркестр литературазын чедишкиннииг күүседип болур. Онзагай ансамбль аянныг чогаалдарны-даа улуг чедишкин-биле ойнаар ийик.

Пианистериниң клазындан ыры дыңналып келди. Пианистер профессионал ыраажы болбас-ла. Ынчалза-даа фортепианога ырны-даа, романсты-даа, улуг эвес арияны болгаш нарын инструменталдыг чогаалды-даа үдеп билир үжүрлүг. Бистиң училищеде база ындыг. Салбырның башкызы Н. М. Ракитина сургуулдарын ансамбль болуп ойнаарынга айтып турар. Башкы бодуучилище соонда Новосибирск консерваториязынга дуржулгалыг концертмейстер, билдилиг башкы, кескү ыраажы кылдыр өөренип алган.

Салбырның сургуулдары концертмейстер квалификацияны база чедип ап турарын билип алдывыс, оон аңгыда олар музыка школаларының башкылары база болурлар. Фортепиано клазынче база катаа баккылап көрээли. Ам ында үш кижи бар: методист-башкы, практикант сургуул база музыка школазының өөреникчизи. Фортепиано салбырының сургуулдары үшкү курска тура музыка школазының өөреникчилерин өөредип кириптерлер.

Үстүкү курстарның сургуулдары педпрактиканы күзелдии-биле эрттирип турарлар. Олар бичии ургуларга билир чүүлдерин айтып, өөредиринге боттарын чаңчыктырып турарлар.

Профессионал пианист кижи концертмейстер, педагог, күүседекчи дээш мындыг үш янзы талалыг мергежилдиг болур-дур. Ону чедип алыры чүгле училищеге өөренип чораан чылдарында эвес, харын бүгү назынында улам ханылаар. Пианист кижи музыкага ынак болза, чүгле ынчан чедишкинниг ойнап болур, ургуларга ынак болуру база кончуг чугула.

В. МИНИН,

Кызылдың уран үүл үчилищезинин фортепиано салбырының эргелекчизи.

Чехословакияда бонсай дээр чолдак ыяштарны өстүрери улуг сураглыг болу берген. Ону өстүрериниң нарын уран-аргазы Мурнуу-Чөөн Азияга 1700 чыл бурунгаар тывылган.

Амгы үеде Прагада бонсайга хандыкшылдыгларның 600 хире кижи кежигүннерлиг клуву бар. Бичии ыяштарны өстүрүп. көвүдедиринің талазы-биле оларның чедишкиннериниң чурттуң иштинде болгаш даштыкыда делгелгелерге көргүзүп турар.

ЧУРУКТА: Прагада ол чолдак ыяштарның делгелгезинде.

ЧТК—СЭТА-ның фотозу.

МОСКВА ФЕСТИВАЛЫНГА УТКУШТУР

СОФИЯ. Аныяктарның болгаш студентилерниң Москвага болур Бүгү-делегей фестивалынга тураскаадып, Болгарияның оолдар, кыстары шалыпчы күш-ажыл хүнүн эрттирген. Делегей аныяктарының амыдыралында ол кайгамчыктыг болуушкунга алдар кылдыр болгар комсомолчулар заводтарга болгаш фабрикаларга, агроүдетпүр комплекстериниң дүжүт ажаал алышкынынга ажылдаан.

Пионерлер чуртталга районнарын чаагайжыдарынга ажыттадап, дагын ажыглап болур чиг этти чыганнар.

АДДИС-АБЕБА. Эфиопияның делегацыязын фестивальче үдээриңге холбаштыр аныяктарның хөй муң кижи киржикчилиг митингизи болган. Делегейге ядролуг халапты болдурбазы амгы үениң үндезин айтыры болуп турар дип, революстуг Эфиопияның аныяктар эвилелиниң (РЭАЭ-ниң) даргазы Гетачеу Робеле ол митингиге медеглээн. Фестивальдың «Антикимпериалистиг эп-сеткил каттыштырылгазы, тайбың болгаш найырал!» деп лозуңунга байыр чедирип турар бис. Социалистиг Эфиопияның оолдар, кыстары аныяктарның Москва шүүлганы оран кырынга тайбыңны камгалаарынга чугула салыышкын болу бээр дээрзинге бүзүрелдиг бис деп, ол чугаалаан.

Эфиопияның делегацыязының составынга киирештир РЭАЭ-ниң активчилер делегацыязы Аддис-Абебадан Москваже үнүпкен. Оларның араазында—күш-ажылдың мурнакчылары, бот-тывыңгыр артистер бар.

КОТОНУ. Бенин Улус Республиканың аныяктары ядролуг дайынны болдурбас, чепсеглениишкинни дужүрер, улустар аразынга нейлралдың болгаш эп-сеткил каттыштырылгазының харылзааларын быжыглаар дээш демиселди чүмү-биле деткип турар деп, Бенин Улус Республиканың культура, аныяктар болгаш спорт министри Усман Батоко медеглээн. Аныяктарның болгаш студентилерниң Москвага болур XII Бүгү-делегей фестивалынга белеткеп шугуму-биле болган концерт эгелээриниң мурнунда Котонуга чүве чугаалап тура, бенин оолдар болгаш кыстар делегейниң чалыы назылыгларының Москвага болур шүүлганын Чер кырынга тайбыңны камгалап артырар дээш демиселдиң лозуку-биле уткуп турар деп, ол медеглээн.

Бенин аныяктарының эң шыырак дээш ансамбльдери оң концертке киришкен. Котонуның чурттакчыларынга көргүскен концерт программазының дыка хөй номерлерин Москва фестивалынга тускай белеткээн.

* * *

АККРА. Москва фестивалының өске-даа киржикчилери-биле кады бистиң чуртувустуң аныяктары ядролуг дайынның кыжанының удур, тайбыңны камгалаар дээш боттарының үүнүн улам бедик көдүрер. Империализмге, неоколониализмге, расизмге болгаш сионизмге удур демиселчилер-биле эп-сеткил каттыштырылгазын олар Советтер чуртунуң найысылалынга көргүзерлер деп, Гананың культура болгаш туризм айтырыгларының талазы-биле секретары Мохаммед Бен Алдалла медеглээн. Гананың аныяктар делегацыязының фестивальче үнүптеринге холбаштыр Аккраның хөй-ниити хуралынга ол чүве чугаалаан.

Гананың тайбың чөвүлелиниң болгаш эп-сеткил каттыштырылгазының президентизи Виктогкофи Агаджи делегация кежигүннериниг үделге сөзүн чугаалап тура, делегейде баштайгы социалистиг күрүнени тургускан болгаш делегейниң ийиги дайынынга фашизмни чылча шаварынга шинтпирлиг салыышкынын киирген чонның аалчылары болур силер деп, онзалап демдеглээн.

[СЭТА].

ЭПТЕШ ЧОК БАЙДАЛДЫ ТУРГУЗАР

Рейд

АРАГАЛААШКЫНГА БОЛГАШ АЛКОГОЛИЗМГЕ УДУР ДЕМИСЕЛ - БҮГҮ ҮЛУСТУҢ ХЕРЭЭ

Арагалаашкынны болгаш алкоголизмни үзуткаар талазы-биле хемчеглер дугайында доктаал күштүг болуп эгелээнден бээр ийи ай чоокшулап орар. Арагалаашкынга удур демиселди ёзулуг массалыг, бүгү чончуу болдурар, күш-ажылчы коллектив бүрүзүнге арагалаашкынга, күш-ажылдың сагылга-чурумунуң болгаш корум-чурумнуң бүгү хажыдыышкыннарынга эптеш чок байдалды тургузар талазы-биле Чөөн-Хемчик районда ап чорудуп турар хемчеглери-биле рейд кежигүннери танышкан.

Районнуң партия, профэвилел, комсомол организациялары, совет органнары, күш-ажылчы коллективтери арагалаашкынны болгаш алкоголизмни үзуткаар, араганы кижилериң боттары кылыр чоруктуң когун үзер талазы-биле демиселди чорударынын баазазын тургускан деп чугаалап болур. Арагалаашкын-биле демиселдиң программазын боттандырып чорударынга киржип турар партия, совет болгаш хөй-ниити организациялардың ажылын ам-даа ажыктыг болдурар, бүгү-ле бар аргаларны ажыглаар талазы-биле кандыг хемчеглерни ап чорудуп турарын рейд кежигүннери кичээнгейге алган.

Чөөн-Хемчик районнуң чурттакчылыг суурларында болгаш совхозтарында, Чадаана хоорайның будүрүлге, албан черлеринде профилактика чөвүлелдериниң, эш-хуузунуң судтарының, корум-чурум камгалаар эки тура улусчу дружиналарның, комсомолчу оперативтиг отрядтар штабтарының составтарын чаартып, арагалаашкын-биле демисел чорудар комиссияларны тургускулаан.

Арагачыларны болгаш арагага сундулуг кижилерни кынчыктырбас талазы-биле четчир күш районнуң девискээринде тургустунган. Дежурныйлаашкынга үнүп турар дружинниктериниң саны өскен. Хөй-ниити черлеринге эзирик чораан кижилерни илередир талазы-биле рейдилерни доктаамал чорудуп турар. Чадаана хоорайда болгаш көдээ суурларда арага садар магазиннериң санын кызырган. Араганы Чадаана хоорайга бир магазинге, Чыраа-Бажы, Теве-Хая суурларда магазиннерге талон-биле садарын чурумчуткан.

Дружинниктер милиция ажылдакчылары-биле кады чүгле июнь айда безин Чадаана хоорайга болгаш районнуң өске-даа чурттакчылыг суурларынга хөй-ниити черлеринге эзирик чораан 468 кижини туткаш, эзириктер сергедир черге эккелген. Олардан 257 кижи Чадаана хоорайның чурттакчылары. Административтиг органнарга болгаш хөй-ниити комиссияларга оларның хереэн көргеш, чамдык арагачыларга торгаал көргүскен.

Бо үстүнде кирген сан-чурагайларны номчаан кижи чөөн-хемчикчилер арагачылар болгаш корум-чурум үрекчилери-биле демиселди шынгыыраткан-дыр эвеспе деп бодай бээр чадавас. Ынчалза-жок Чадаана хоорайда байдал оожургаан-дыр деп чугаалаары арай-ла эрте. Чүге дээрге хоорайның кудумчуларында, чамдык караңгы булуңнарда, теректер аразында, арага садыының чанында чыглы берген тургулаар кижилерни ам-даа көрүп болур.

Чүгле милицияның болга в кежээлерде дежурныйлап турар дружинниктериң күжүбиле эзирик кижилерни кудумчулардан «ширбип» болуур дээр болза, канчап-даа таарышпас. Ынчангаш рейдилерге болгаш дежурныйлаашкынга күш-ажылчы бүгү коллективтериниң дружинниктерин идепкейлиг киириштирер херек. Чадаана хоорайның күш-ажылчы коллективтеринден кежээниң-не 30—40 дружинниктер дежурныйлаашкынче үнүп болурунуң аргалары бар.

Хамыктың мурнунда чонның дыштанылгазын эки организастап, спортка болгаш уран чүүлдүң янзы-бүрү бөлүгүмнеринге хандыкшыдып, хаара тударын эргежок чугула. Ынчалза-даа дыка хөй күш-ажылчы коллективтерге бөдүүн спорт шөлдери безин чок боол турар.

Чадаана хоорайның чурттакчыларының «зеленый» деп адаары арага садыынга рейд бригадазының кежигүннери ажыттынар шагында чеде берген. Арага садыының чанында күчүлүг «КамАЗ», «ЗИЛ-130», ГАЗ-53 маркалыг болгаш өске-даа чиик машиналар чыскаалыпкан, теректер аразында хөлегеде элээн каш аныяктар кадат маңаан «хоюткуу» дег апаргылаан, таакпылаары таакпылаан, хөлегеде төвээлеп турлар. Бо ажыл шагында күрүнениң машина-техниказын мунуп алган, чүүү канчап чоруур кижилер боор дээш оларның чамдыктары-биле ужуражып, чугаалашкан бис.

Аныяк эр арага садыындан үнгеш, 87—46 ТВЕ дугаарлыг күчүлүг КамАЗ-че углай базыпты. Чолаачы машиназынга чеде бергеш, кабиназынче кирип чыдыыда, ажылдап турар организациязын, ат, фамилиязын айтырарывыска:

— Чадаананың автобүдүрүлгезинде чолаачылап турар кижи мен. Кызыл чораак келгеним бо. Таакпы садып алыр дээш садыгга кирип чыттым— деп харыылай тыртып кагды. Ооң ол чугаазынга бүзүрээр арга чок. Ооң ат, фамилиязы —Юрий Ховалыг. Сүт-Хөл районда «Сельхозтехника» салбырының чолаачызы Михаил Ондар күрүне машиназы мунуп алган база-ла бо магазинге халдып келген. Ажыл шагының изиг түлүк үезинде район эмнелгезинин кезип эмнээр салбырының эргелекчизи Валерий Ховалыг, районнуң Культура бажыңының директору Анатолий Балчыырак, ыяш ажыл-агый черинин ажылчыны Василий Аржаков арага садыын оюп эртпээнер. Ажыл шагында арага садыын кезип чоруур ажылдакчыларын үстүндэ ады киргеи организацияларның удуртукчулары хемчег ап, оларның хамаарышкан күш-ажылчы коллективтеринге сайгарып көөр ужурлуг.

Улус депутаттарының черчер Советтери арагалаашкынга удур демиселди чорудар талазы-биле комиссияларны тургускан деп үстүнде чугаалаан болгай бис. Чер-черде тургускулаан комиссиялар арагалаашкынны болгаш алкоголизмни үзуткаар талазы-биле хемчеглер дугайында доктаалды амыдыралга боттандырар дээш боттуг хемчеглерни ап, хөй-ниити черлеринге эзирик көзүлген, сагылга-чурумну болгаш корум-чурумну ,үрээн кижилерни дарый сайгарып, оларны ажылчы чоннарның хуралдарынга, эш хуузунуң судтарынга, профилактика чөвүлелдериниң хуралдарынга хемчээн ап турар-даа болза, арагага сундулуг кижилер амдаа бар бооп турар. «Хөндергей» совхозтуң ажылчыны Дерги Сат, ол-ла совхозтуң хойжулары Мартыы Монгуш, Чылбак-оол Монгуш, Овус Түлүш даандырган ажылынга ээ-харыысалга чокталып, арага-дары ижип тургаш, комиссияга хереэн көргүскен болгаш торгаалды алган. Хөндергей суурнуң чурттакчылары дөрт уругнуң иези Зоя Сат, Валентина Монгуш база-ла арага ижеринге сундулуг.

«Тывa» совхозтуң хойжузу коммунист Досун Донгак Хөндергейниң Кызыл-Ос деп чайлаанга хойтпак хайындырып, арага тип тургаш, туттурган. «Хойтпак хайындырар шуурунумну доктаал үнген соондала дужаапкан мен. Бо шуурунну эжим кадарчы Шорс Донгак черден тып эккелген. Өвүр малчыннары-ла черге каапкаш барган боор», деп өчүк берген. Хойжу Досун Донгактың хереэн комиссия хуралынга көргеш, 300 рубльге торгаан. Партия талазы-биле шыңгыы доңгулданы аңаа хүлээткен. Ол-ла совхозтуң бухгалтери коммунист Сарыг-оол Монгуш арагалааш ажылынга үнмейн турган. Арагалаар төлеп чок чоруу дээш партия эге организациязының хуралынга хереэн көргеш, партияның хүрээлекинден үндүрер үжүрга таварышкан. Араганы эмин эрттир ижер, күш-ажылдың сагылга-чурумун бо-ла үреп алган турар ажылчын Туран-оол Кууларның хереэн комиссия хуралынга чугаалажып көргеш, күш-ажыл кылып турган эмнедир профилактирийже чоруткан.

Чадаана хоорайда арага садыының садыгжылары Александра Ооржак, Татьяна Ооржак, Байлак Монгуш, Фая Монгуш, Чыраа-Бажы суурда садыгжы Татьяна Ооржак арага садарының чурумун хажыдып, назы четпээннерге арага садып тургаш, хереэн комиссия хуралдарынга көрдүрген болгаш тус-тузунда акша төлээр кылдыр торгаткан. Районнуң хереглекчилер никитилелинде тургускан арагалаашкын-биле демисел чорудар комиссия кошкак ажылдап турар. Июнь болгаш июль айларда райпо коллективинден 13 кижи хөй-ниити черинге эзирик чораак, эзириктер сергедир черге хонган.

Арагалаашкынның болгаш алкоголизмнин когун үзер талазы-биле районнуң партия, совет, ажыл-агый болгаш корум-чурум камгалаар органнары боттуг хемчеглерни моон соңгаар күштелдирип чорудар дээрзинге чигаанныг турбас.

Рейд бригадазының кежигүннери:

А. КУУЛАР, улус депутаттарының Теве-Хая көдээ Соведнинң күүскомунуң даргазы; Т. МОНГУШ, райкүүскомнуң иштики хереглер киндизиниң ажылдакчызы, М. ОЮН, «Шынның» тускай корр.

ДАШТЫКЫДА АНЫЯКТАР АМЫДЫРАЛЫ

БОНН. ГФР-ниң девискээринден баштайгы согуушкунның америк ракета-ядролуг чепсээн сайгара тургузарын доп-дораан соксадырын болгаш тургузуп каан «Першинг-2»-лерни чурттан үндүрерин негеп тур бис деп, Баварияның аныяктарының профэвилел конференциязынга хүлээп алган медеглелинде онзалап демдеглээн. Чурттуң девискээринге ядролуг, биологтуг болгаш химиктиг дайынчы чепсектерни бүдүрерин болгаш тургузарын хоруурунуң эргежок чугулазын ооң киржикчилери айытканнар. Ол хемчеглер тайбың болгаш чепсеглениишкинни дужүрери дээш демиселге ГФР-ниң чазааның салыышкыны болур ийик деп, олар онзалап демдеглээннер.

Делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлыышкынының талазы-биле тодаргай базымнарны кылып чорударынче ХДС/ХСС—СВДП-тың чазаан делегаттар кыйгырганнар. Ооң-биле холбаштыр космос делгемин милитаризастаар талазы-биле АКШ-тың айылдыг планнарынга ГФР-ниң киржирин болдуруп болбазын конференцияга айыткан.

БЕЛГРАД. Югославияның социалистиг аныяктар эвилелиниң (ЮСАЭ-ниң) конференциязы ЮСАЭ-ниң эзлчеглиг XII съездизин келир чылын май-июньда эрттирер деп аңаа болган хуралынга доктааткан.

Хуралдың киржикчилери съездиге платформаның төлевилелктин бадылаан болгаш югослав аныяктарның ол чыжынга белеткел талазы-биле комитетти сонганнар.

ДЕЛИ. Москвага аныяктарның болгаш студентилерниң XII Бүгү-делегей фестивалынга киржири-биле ССРЭ-же үжуп үнер индий аныяктарның төлээлекчилериниң байырлалдыг үделгези Делиде Совет эртемниң, культураның болгаш уран чүүлдүң бажың-ынга болган.

Митингиге чүве чугаалап тургаш, индий делегацияда киирип турар аныяктарның янзы-бүрү организацияларының төлээлекчилери ССРЭ-ниң найысылалынга бүгү-делегей слёду делегей амыдыралынга чугула болуушкун болур болгаш тайбыңны камгалаар, ядролуг айыылды чайладыр дээш бүгү делегейниң аныяктарының демиселин идепкейжидер арганы бээр деп, айытканнар. Индий делегация депшилгелиг бүгү организациялар-биле кады боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадырының, чүнүң-даа мурнунда, космос делгемин милитаризастаарын болдурбазының чаагай сорулгаларын чедип алырынга бодунуң салыышкынын киирерине бэлэсиг шинтпирлиг Москваже чоруп турар деп, индий белеткел комитединиң даргазы, парламент кежигүнү Ананда Шарма медеглээн.

[СЭТА].

ОЛАР—КАЛИФОРНИЯ ЧУРТТУГЛАР

Калифорния деп америк штатта чурттап турар адашкыларны — Майкл болгаш Чарли Уоллестер деп адаар. Элээн үе бурунгаар Майкл чүк сөөртүр автомобиль чолаачызы ажылын чидирген, бажыңы чок арткан болгаш амгы үеде ооң өг-булезин аштап-түрээрининң кырында турар; кызымаккай ажылдап турган чылдарында чыып алган акша-хереңгизи төнген. «Нью-Йорк таймс мэгэзин» деп сураглыг журнал «Америкада аш» деп үүлдү бо фотография-биле болгаш миллион-миллион америк ажыл чоктарның бирээзининң амыдыралындан кыска көргүзүгүү киирген. Ооң автору публицист Джозеф Леливельд «рейганчы революцияның» беш чылы үүү үүвеге чедиргенин көөр дээш чурттуң хөй-хөй районнарынга аян-чорукту кылган. Леливельдиниң кылган түңнелин бодунуң байбайлаа-биле мактаныксаар чуртка эки деп санаары берге: хөй миллион кижи, колдуунда-ла чурттуг ажыл чок болгаш назылап кыраан хамаатылары аштап, хилинчектенип турар болгаш оларның саны үргүлчү өзүп турар. Ядыыларның саны 35 миллион кижи ашкан дээрзин үүлдө айыткан. Ол үүнүң-даа мурнунда, олар шуптузу тоттур чемненмейн турар дээрзин көргүзүп турар деп, автор онзалап демдеглээн. АКШ-та тургустунган байдалдың эң-не халаптыг талазы болза ядараңгай чоруктуң болгаш аштың айтырыглары улам-на хөй

санныг чаш уругларга хамаарыжып турарында болур. Албанның статистиказы-биле алырга, Американың ядыыларының 39 хуузу «бүгү-ниити тамчык ниитилелиниң» бичии чаш чурттакчылары болуп турар.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ДАЙЫН МААДЫРЛАРЫ—СПОРТЧУЛАР ДУГАЙЫНДА

Калуга областа Хлудневo деп суурга чылдың-на январь айда үк черниң спортчулары болгаш оларның хөй санныг аалчылары «Маадыр хаакчылар шаңналы» дээш хаакка чарышты эрттирип турар.

...Москва чоогунга тулчуушкуннарга шылгарааннар аразынга тускай даалгалар күүседир мотоадыгжы бригаданың хаакчылар отряды база турган, оон дайынчылары — спортчулар.

1942 чылдың январьда, Кызыл Шериг фашистерни Москвадан ырадыр сывырып турда, хаакчылар отрядының командири, улуг лейтенант К. З. Лазнюк эзлчеглиг даалганы күүседир дужаал алган: ажок быжыглаан Хлудневo суурну камгалап турар гитлержилерни ыяктан оюп эрткеш, хепхенертен суурже чаза таварып кирер болгаш аңаа быжырланып алгаш, 326-гы адыгжы дивизиязының кол күштери келгиже чедир аңаа тулчур.

Отряд кежээликтей орукче үнүпкен. 30 градус соокта хаакчылар 36 километр черни эрткеш, дайзынның тылынга туруштуу эзлеп алган. Дивизия штавының медээзин өзүгаар алырга, ында чартык рота хире гарнизон бар дээн, ынчалза-даа хаакчы хайгыылчылар дайзынның күжү үш катап хөй болганын тодаратkан.

Аяс дүн болган, ай чырыынга суур хөлчок тода көстүп чыткан. Отряд суур чоогунга кончуг оожум чоокшулап келген. Халдаашкын эки болган, дайзын дириг күжүн болгаш техниказын чидирип, тулчуушкун шөлүнден дескен. Ам бичии-ле болза, тиилелге холда дег сагындырган. Ынчалза-даа дайзын кожазында камгалал пунктузундан дуза алган болгаш тулчуушкун улам кыптыккан.

Отряд командири Лазнюк балыглаткан. Ол харже шымныктыр кээп дүшкеш, угаанын ышкыныпкан. Политудуруткучунуң оралакчызы, спорт мастери, Москвага сурагжаан хаакчы Лазарь Паперник, аңаа маңнап чеде берген, оозу угаан чок боорга, кызыл шериг Алексей Кругляковка командирни аргаже аппар деп дужааган. Паперник командирниң хүлээлгезин дааныпалган, отряд тулчуушкунну уламчылаан.

Отрядтың дайынчылары элээн каш атаканы ойтур шапкан, ынчалза-даа күштер эмин эрттир деп эвес турган. Эрес-дидим оолдар эвээш эвес дайзынны узутказа-даа, комгалакчыларның одуруу улам-на шаарарып орган. Адак соонда Лазарь Паперник чаасkаан арткан. Фашистер база катап шаап халдаан. Ол дайзыннарны автомат чайыы-биле уткаан, оон октары төнө бээрге, танк чазылдырар граната тудуп алгаш алгырган:

— Че, келиңер, че!..

Эрес-маадырлыг дайынчыны диригге тудуп алыр дээш, фашистер олче дап берген. Олар мырыңай чанынга кээрге, Паперник гранатазын бодунуң баарынга чазылдырыпкан, маадыр-биле кады ам база элээн каш гитлержи өлүрткен...

Удатпаанда спортчу дайынчыларның чижеглээр чүүл чок маадырлыг чоруунуң дугайын бүгү чурт дыңнап каан. Төрээн чурт бодунуң оолдарының маадырлыг чорууң бедии-биле үнелээн. Лазарь Паперникке Совет Эвилелиниң Маадыры атты тывыскан. Отрядтың чээрби бир дайынчызын Ленин орден-биле шаңнаан.

Ол хүннерде «Правда» солун мынча деп бижээн:

«Чылдар эртер, немецтерниң үрегдеп кааны суур бодунуң балыын экиртип алыр, эжелекчилерниң ханныг изи балалып каар, а маадырлыг хаакчылар дугайының сактыышкын мөңгеде артар».

Катап тургускан Хлудневo суурда эң-не көскү черде маадыр хаакчыларга турасkаал бедий берген турар. Гранитте мындыг сөстерни сиилбээн: «Маадырлыг хаакчылар дугайында сактыышкын мөңгеде артар». 1942 чылдың январьның дүнезинде маңаа Төрээн чурту дээш амы-тынын берген-геннериң аттарын база ында сиилбип каан.

Маадырларга турасkаатkан маргылдаанын киржикчилери чылдың-на бо тураскаалга кээр. Чаа өглеңгеннер дириг чечектерни маңаа эккеп салыр. Хлудневo суурнуң хоочунналары дайынга өлүрткен эргим кижилерни маңаа сактып өзүлаар.

Лазарь Паперник дайын мурнунда Москваның Бирги шак заводунга ажылдап турган. Оон удуртуп турган цегиниң даңзызында оон адын мөңгеде киир бижээн. Заводтуң алдар музейинде Паперникке тураскаатkан тускай делгиир бар, ында документилер, фото-чуруктар, маадырның намдарын бижээн дептер бар. Шак заводунуң спортчулары чылдың-на Тиилелге хүнүнде чиик атлетикага Паперник аттыг кроссту эртирип турар.

Леонид ГОРЯНОВ.

(ПМА).

ЧАРЛАЛДАР, РЕКЛАМАЛАР

ДЫШТАНЫР ХҮННЕРДЕ КАЯА, ЧҮҮ БОЛУРУЛ

Хөгжүм-шии театрынга

Новосибирск филармониязының балет артистериниң шиилери. «Жизель». Июль 27-де, эгелээри 19.30 шакта. «Бахчисарай фонтаны». Июль 28-те, эгелээри 19.30 шакта.

«Хүреш» стадионунга

Садыг бүдүүлгелериниң коллективтериниң болгаш садыг албан черлериниң ажылдакчыларының спартакиадазы. Июль 27-де, эгелээри 10 шакта.

Танцы шөлүнге

«Фестиваль, фестиваль». Темалыг кежээ. Июль 27-де, эгелээри 19 шакта.

«Ырлажылыңар, өңнүктер!». Темалыг кежээ. Июль 28-те эгелээри 19 шакта.

Ногаан театрга

Студентилериң тудуг отрядтарының аразынга политиктиг ырлар болгаш плакаттар конкурузу. Июль 28-те, эгелээри 11.30 шакта.

Дыштанып хүннерде паркта шыдырга, бильярд залдары, уруглар аттракционнары болгаш хемө станциязы ажылдаар.

Футболга республиканың бирги черги дээш маргылдаа

«Луч» — «Енисей». Июль 27-де, эгелээри 18.30 шакта. Болур черги «Хүреш» стадионуну.

«Динамо» — «Нива» (Бай-Хаак). Июль 27-де, эгелээри 17 шакта.

«Динамо»—«Металлург» (Хову-Аксы). Июль 28-те, эгелээри 14 шакта. Болур черги: Совет Тыванның 5 чылы аттыг стадион.

Дыштанып хүн штавы.

Красноярскиниң политехниктиг институдунуң Кызылда филиалы

хүндүскү, кежээки болгаш бот-өөредилге салбырларының дараазында факультеттериниң 1-ги курузунга студентилер хүлээп алырын чарлап турар:

Автотранспорт факультеди, мергежили — автомобиль болгаш автомобиль ажыл-агыйы.

Тудуг факультеди, мергежили — улетпур болгаш хамаатыг тудуг.

Билдириишкиннер хүлээп алырының болгаш киреринiң шылгалдаларының хуусаалары:

Хүндүскү салбырга — билдириишкиннерни июнь 20-ден июль 31-ге чедир хүлээп алыр, киреринiң шылгалдалары — августуң 1-ден 15-ке чедир, киир санаары — августуң 17-ден 20-ге чедир.

Кежээки болгаш бот-өөредилге салбырларынга — билдириишкиннерни июнь 20-ден августуң 31-ге чедир хүлээп алыр, киреринiң шылгалдалары — сентябрь 1-ден 15-ке чедир, киир санаары — сентябрь 17-ден 20-ге чедир.

Институтка кирер кижилер физикага (аас-биле), математикага (аас болгаш бижимел-биле), орус дылга болгаш литературага (сочинение) киреринiң шылгалдаларын түдар.

Институттуң ректорунуң адынга бижээн хүлээп алыышкын дугайында билдириишкинге шилип алганы факультедин болгаш мергежилин айытпышаан, сөөлгү ажылдап турган черинден бүдүүлгениң удуртукчузунуң, партия организациязының секретарының болгаш профзвилел организациязының даргазының шынзытканы характеристика-сүмени (ниити билиг школазының доозукчулары — школаның директорунуң, класс удуртукчузунуң болгаш комсомол организациязының секретарының ат салганы характеристиканы; курлавырже халаар дайынчыларга шериг кезектериниң командылалындан характеристика бээри албан эвес; ортумак билиг дугайында документини); ортумак тускай өөредилге черин доозуп туралар —дипломну (демдектерни ушта бижээн); 3×4 см. хемчээлдиг алды фото-чуруктu; куш-ажыл дептеринден ушта бижилгени; № 286 майыктың медицина шынзылгазын кожар.

Паспортту болгаш шериг биледин ээзи боду көргүзер. Киреринiң шылгалдаларының үезинде июль 25-тен болгаш августуң 25-тен эгелээш, төлевирлиг белеткел курстары ажылдаар.

Документилерниг билдириишкинiн чорудар адрес: Кызыл хоорай, Рабочая кудумчузу, № 4 бажың, хүлээп алыр комиссия.

«ТЫВАФОТО» БҮДҮҮЛГЕ КАТТЫЖЫЫШКЫНЫ

Иркутск хоорайның № 38 ортумак профессионал училищезинге 1985—86 өөредилге чылынгы сургуулдар чыырын чарлап турар.

Мергежили — фотограф. Ниити билигниң 10 классын доосканнарга өөренир хуусаазы — 2 чыл.

Училищеге 30 хар чедир назылыг кижилерни хүлээп алыр. Сургуулдарга айда 30 рубль хемчээлдиг стипендия бээр.

Училищеге өөренири халас. Оон аңгыда сургуулдарны аъш-чем, тускай болгаш өскедаа идик-хеп-биле хандырар.

Училищеге өөренип киреред дараазында документилер чугула:

1. Хүлээп алырының билдириишкини.
2. Билииниң дугайында документ.
3. Характеристика.
4. № 286 майыктың эмчи шынзылгазы.
5. Чурттап турар черинден шынзылга.
6. 3×4 см. хемчээлдиг дөрт фото-чурук.
7. Бүдүүлгеден, организациядан чоруткан бижик.

Хоорайдан дашкаар чурттуглarга общежитие бээр. Өөредилге 1985 чылдың сентябрь 1-де эгелээр.

Айтырыг тургузар адрезиң: Кызыл хоорайның Дружба кудумчузу, № 59 бажың, телефон № 2-49-74, кадрлар килдизи.

* * *

«Тывафото» бүдүүлге каттыжыышкыны 1985—1986 өөредилге чылынга фотографтың мергежилинге өөренир кижилерни чыырын чарлап турар. Өөренириниң хуусаазы —1 чыл.

Өөредилге Тыва АССР-ниң Амыдырал хандырылга министерствозунуң өөредилге-бүдүүлге комбинадынга эртер.

Айтырыг тургузар адрезиң: Кызыл хоорайның Дружба кудумчузу, № 59 бажың, телефон № 2-49-74, кадрлар килдизи.

РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХӨГЖҮМ-ЧҮРУЛГАНЫҢ ТУСКАЙ ШКОЛАЗЫ

1985—86 өөредилге чылынга үндезин националдың уругларын өөредири-биле немөлде чыыланы Тыва АССР-ниң Культура министерствозу чарлап турар.

Школага 7 харлыг уругларны: **фортепиано,** а ол ышкаш **хылдыг хөгжүм** (скрипка, виоленчель) салбырларынга хүлээп алыр.

Школага хүлээп алырда уругларның музыкага сундулуун (эки дыңнап билирин, ритмин, аялга-үннерни доктаадыг аптар шынарларын) барымдаалап көөр.

Конкурс бо чылдың августуң 17-де эртенгинiң 9 шактан эгелеп, Кызылдың Ленин кудумчузунда № 2 бажыңның № 20 өрээлжинге болур (музыка үчилищезин).

Тыва АССР-ниң Садыг министерствозунуң Кызылда базазынга электриктер, слесарьлар, машинакчы-секретарь, товароведтер, четчелекчилер дүрген хереглеттинип турар.

Айтырыг тургузар адрезиң: Кызыл, Каменистая кудумчу, № 15 бажың, телефон № 2-46-62.

Агаар байдалының бакыраанындан самолёт келбээнинден чүүк ооалдааны-биле холбаштыр «КУУЛУГ ХӘЛ» балетти көргүзерин июль 26-дан 27-же шилчиткенин Тыванын Күрфилармониязы дыңнадып тур.

Эгелээри 15.00 шак.

АЖЫЛЫВЫС ТҮҢНЕЛИ

Школа, ада-ие, өг-бүле

Бистиң Чыргакы школазының ада-ие комитеди эрткен өөредилге чылында школа реформазынга даянып алгаш, элээн боттуг ажылдарны чоруткан. Келир үениң салгалы коммунистиг өзуга кижизидерде школа, ада-ие, хөй-ниити организацияларының харылзаазын бижыглаарынче комитет кол кичээнгейни салган. Ада-иелер школаның болгаш класстарның ажылынга идепкейлиг киржип, боттуг дузаны көргүзүп турар апарган.

Комитет 11 кижи состаатыг. Олар 4 секторга хуваттынган. Ук секторларның ажылы экижээн. Дуржулгалыг башкыларга болгаш суурнуң албан, организация удуртукчуларынга чамдык чүрүм үрептер хире өөренижкилерни бижыглаан база хөй-ниити организацияларын класстарга хуваган.

Бистиң школаның башкылары боттарының класстарының ада-ие хуралдарынга, агитквартираларга янзы-бүрү үжен ажыг темаларга лекция, беседаларны чоруткан болгаш школа реформазының талазыбиле кичээлдерни эрттиргилээн. Ажы-төлүнүң өөредилге болгаш кижизидилгезинче доктаамал сагыш салыр ада-иелер бисте хөй. Оларга маадыр-иелер Монгуш Өшкү-Саар, Кара-Сал Допар болгаш Өлзей-оол Минчимаа, Кара-Сал Елена, Хомушку Тамара, Ооржак Лида, Кызыл-оол Раиса, Куулар Дадар-кыс төлептии-биле хамааржып турарлар.

Культура бажыңынга эртер ада-ие хуралдарынга класстарның хана солуннарын делгээр, өөренижкилерниң тайбың база Тиилелгениң 40 чылының темазынга делгелгелерни, «Алдын кус» дел кежээни эрттирген.

Өөренижкилерниң озалдаашкынын, кичээл үзер чорукталарын болдурбас дээш ээлчеглер мурнунда комитет кежигүннери дежурныйлаашкыны организастап турган. Санитар сектору (даргазы Валентина Куулар) эки ажылдап, айда ийи катап школаның, интернаттың арыг-шеверин хынап, чедер-четпес талаларын ниити школаның шугум чыскаалдарынга чугаалашкаш, түңнелди үндүрүп келген.

Ада-иелер школага боттуг дузаны чедирип турар. Чазын 230 кубометр оттуглар ыяштыг белеткээш, дүжүүл берген болгаш чугайлаашкынга, септелгеге киришкен. Школа, ада-иелериң аразында харылзаазы быжыкканынган, чурум үрептер хире өөренижкилер-биле чогуур ажылды чорудуп келгениниң түңнелинде сөөлгү чылдарда кемхерек үүлгедир чоруктар школага болбаан.

Бистиң мурнувуста чедир кылдыкмаан ажылдар ам-даа бар. Чижээ: малчын ада-иелер-биле харылзаавыс чогуур деңнелде эвес, хөй-ниити кижизидикчилер кылдыр комсомолчуларны класстарга быжыглаваан, кудумчу, кварталдар аайы-биле аңгы-аңгы харназылыг отрядтарны өөренижкилериниң аразынга тургуспаан. Чаа өөредилге чылында бо ажылдарны чедир кылыры негеттинип турар.

Арагалаашкынны болгаш алкоголизмни узуткаарының дугайында докгаал, шиитпирлерни ада-иелерге бөлүк айы-биле таныштырган бис. Бо чугула айтырыгны шиитпирлеп турары ада-иелериң сеткилинге таварышкан. Өзүл орар салгалдың өөредилге, кижизидилгезиниң улам экижиири черле тодаргай. Ону чедип алыры-биле ам-даа эки ажыл-даавр ужурлуг бис.

М. КАРА-ООЛ,
школада ада-ие комитединиң даргазы.
Чөөн-Хемчик район.

КАФЕЛЕРЖЕ ЧАЛАЛГА

УКРАИН ССР. Аяс хүннерниң эгелээнiнбиле кады Украинаның найысылалының аалчыларынга болгаш чурттакчыларынга хөй санныг кафелер «бараалган» эгелээн — оларның чайынналчак хөй өңнүг тюльпан чечек дег майгынчыгаштары хоорайның хөй-хөй черлеринде тротуарларда шуут-ла чаттылып, часты бергеннер.

Бо чылын маңаа алды муң олуттуг ындыг чайты чүс-чүс шөлүүгештер ажылдаар. Оларны каастаарынга болгаш дериринге хөй мерген бодалдар, үран аргалар киргеn.

Кудумчуда бүгү кафелерниң ассортименгизинде ижкер суксуннар, соктар, десертилер, кондитер кылыглары бар. Чайгы кафелерниң хүндүлээчел чоруун чүс муң ажыг кижи хүн бүрү ажыглап турар.

ЧУРУКТА: Крещатикте «Грот» деп чайгы шайлаар шөл.

В. ФАЛИННИҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохроникazы.

О. Охемчиктиң — «Серинiн чайлагга селгүүстеп орарга магалыг-ла» база «Чайлаг чанында» деп фотоэтюттары.

ДУЗА БОЛЗА...

Ажылдан хостуг үезинде чоннуң дыштанылгазын шын организастаары дээрге кижизидилгениң база бир хевири болур. Арагалаашкынга болгаш алкоголизмге удур хемчегләр-биле чергелештир улустуң хостуг үезин чөп ажыгладыр дээш культура болгаш спорт ажылдарын улам сайзырадыры онза ужур-дузалыг болу берген.

СЭКП Төп Комитединиң «Клуб албан черлерин болгаш спорт тудугларын ажыглаарын экижидер талазы-биле хемчегләр дугайында» доктаалы ылаңгыя көдээге культура болгаш спорт талазы-биле ажылды улам сайзыradырын көрүп турар.

«Чыраа-Бажы» совхозтуң Хорум-Даг салбырында чон ортузунга культура болгаш спорт ажылдарын чорудар, ону организастап турар кижилериң ажылынга ында албан организациялarның талазындан детким-че чок, кичээнгей кошкак. Суурнуң клубунга эрткилээр массалыг кежээлерге совхозта удуртукчу кижилериң киржилгези багай. Ол ышкаш Культура бажыңының септелгезинче сагыш салыр албайын турар. Кежээлерге болгаш чугула хемчегләргә хереглээр акша талазы-биле дузаны совхозта профзвилел комитеди черле көргүспес. «Чыраа-Бажы» совхозтуң дирекциязы Хорум-Даг салбырынга 1978 чылдан бээр чаңгыс мячик-даа садып берип көрбээн. Мындаа чаа профзвилел комитединге 4 рубль өртектиг волейбол мячиги бар деп дыңнаш чеде бердим.

Совхозта профзвилел комитединиң даргазы олургаш:

— Силерниң Хорум-Дагда волейбол шөлү бар бе?—деп, айтырды.

— Бистиң суурнуң волейболчулары районга безин ийи катап чемпионнап турган, суурда волейболдуң ийи шөлү бар — дидим.

— Эки стадиондан кылып алгаш, ам келир сен—деп, даргам мындыг.

Ону тудар материалды кайын тывarын айтырарымга, кайыын-даа бол бодуң тып ал —дээр аянныг болган.

Чүнү-даа айтырарга, дузалаар орнунга боттарыңар тып алыңар дээр. Дуза-дем чокта, херек бүтпес.

Бистиң Хорум-Даг суурнуң Культура бажыңының болгаш черле спорт-массалыг ажылды экижидеринге хамаарышкан албан черлери кичээнгей салыр үези келбээн бе?

В. ХОВАЛЫГ.

БАЛЫК ЭЪДИНДЕН ЧЕМНИ БЕЛЕТКЭЭРИ

Сүмелер

СТАВРИДА — Атлантика океанның кол балыктарының бирээзи, чылыг болгаш бүлээн сугларга чоруур. Ставридада белок хөй—19 хүү. Бажыңга ставрида эъдинден изиг болгаш соок янзы-бүрү чемнерни белеткеп болур.

Ук балык эъдинден эки шынарлыг болгаш амданныг чемнерни белеткээр төлээде, балыкты канчаар болбаазырадырының аргаларын эки билип алыры чугула. Доңуруп каан балыкты чөөк кылдыр (эмин эрттирбейн) эргизип алырга, оон шынары эки болур. Чемни белеткээр мурнунда балык эъдин дузаар.

РИС-БИЛЕ КАДЫ СТАВРИДА ЭЪДИН БЫЖЫРАРЫ

500 грамм балык эъдинге столовааның 2 шопулааның ишти үнүш үзүн, ол хире хемчээлдиг долганны, будун чартык стакан ишти ристи, хоюг перецти (өйүнде кылдыр) ажыглаар. Таарыштыр дузаар. Ынчаар белеткээн балык эъдин порциялар кылдыр кезер, долганга бораар болгаш өй-тавында быжырар. А ристи хайындыргаш, аңаа ак-саржагны холуур, өйүнде кылдыр дузаар.

СОУСТУ БЕЛЕТКЭЭРИ: столовая шопулааның ишти кызыл-тас долганын изиг савага өрттедип алыр, ынаар будун чартык стакан ишти изиг мүнү азы сугну кудар, будун чартык стакан ишти сметананы не-ээр, дузаар, үүрмектээн 50 грамм быштакты үргаш, холуй былгаар болгаш хайындырар.

Үс-биле чаап каан савага ристи, балыкты салгаш, соустu, саржагны ынаар кудар, оөң сөөлүнде духовкага быжырар. Оөң кырынче маринovкалап каан ногааларны болгаш ногаан чочак-тарааны урар.

БАЛЫК ЭЪДИНДЕН ЗАПЕКАНКАНЫ КЫЛЫРЫ

500 грамм балык эъдинге будун чартык банка ишти майонезти, столовааның 2 шопулааның ишти сүттү, столовааның будун чартык шопулааның ишти белен горчицаны, 1 согунаны, 1 морковтu, столовааның будун чартык шопулааның ишти чигирни, столовааның 1 шопулааның ишти маргаринни, сухарайның ол хире хемчээлдиг хоюун ажыглаар. Өйлей дузаар.

Майонезке сүттү, горчицаны, чигирни холуур. Балыкты арыглаш, 4—5 сантиметр хемчээлдиг кылдыр одура кезер, дузаар, үзээн сковородага салыр, белеткээн соусту ынаар кудар. Оөң кырынга кескен морковтu, маргаринни салыр, оөң соонда 30—40 минута дургузунда быжырар. Бышкыже чедир 5 минута мурнуу чарыында ынаар сухарай хоюун урар.

БАЛЫК СОЛЯНКАЗЫН БЕЛЕТКЭЭРИ

400 грамм балык эъдинге 1 согунаны, столовааның 1—2 шопулааның ишти томатты, 1—2 дузаан болгаш мариновкалаан огурецтерни, 1 литр мүнү, 1 лавр бүрүзүн ажыглаар. Перецти болгаш дусту туралааны-биле ажыглаар. Балыкты арыглаан кескеш, мүнге хайындырар. Оөң үези 10—15 минута. Белен солянканы столга салыр мурнунда ынаар саржагны, бичии лимон кезиин, чиир ногаан үнүштерниң кайы бирээзин үүрмектээш, немээриң сүмелеп турар.

СТАВРИДА ДЕ" БАЛЫК ЭЪДИН БАЖЫҢГА БЕЛЕТКЭЭРИ

Чемни белеткээриниң составы: 400—800 грамм балык эъди, столовая шопулааның 2 ишти кызыл-тас долганы, ол хире хемчээлдиг ак-саржаг, майонезтиң 200 грамм соусу, дусту болгаш перецти күүзээни өзүгаар ажыглаар.

Ставрида деп балыкты арыглаш, порциялар кылдыр кезер, долганга бораар, ынаар перецти чажар, а оөң соонда ус азы маргарин-биле чаап каан сковородага салыр оөң кырынче майонезтиг соусту кудар, 20—30 минута дургузунда духовкага быжырар.

Ынчаар быжырган балык эъдин изиг турда-даа, соодуп-даа алгаш, чемге ажыглап болур. Чиир мурнунда чаа азы консервилээн ногааларны холуксаа кылырын сүмелеп турар.

БАЛЫК ГУЛЯЖЫН БЕЛЕТКЭЭРИ

Оөң составы: 1 килограмм балык эъди, столовая шопулааның 3—4 ишти үнүш саржаа, столовая шопулааның 1—2 ишти томат, 2 согуна, 1 стакан соус, чаагай чыттыг, амданныг чүүлдерни болгаш дусту күзээни-биле ажыглаар.

Арыглап белеткээн балык эъдин хаарып быжырар, оөң сөөлүнде ынаар изиг балык мүнүн кудар, томатты немээр, 15 минута дургузунда хайындырар. Хайындырган, соонда мүнге соусту холуур, гуляшты оөң соонда чедир белеткээр.

Соусту белеткээри: долганны хүрең өңнүг кылдыр хаарар, мүнге эзилдирер, ынаар согуманы, перецти, дусту холаш, 10 минутада хайындырар.

ТВ

ИЮЛЬ 26-ДА

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». 8.40 — Эртенги сула шимчээшкин. 8.55—Горнистер, харылаңар! 9.25—Документалдыг телефильм. 9.45 — «По щучьему велению». Мультфильм. 9.55 — «Берег его жизни». Үш сериялыг уран-чечен фильм. 2-ги серия-зы. 11.00 — Р. Шуман. ССРЭ-ниң улустуң артизи Э. Гилельстиң күүселдези. 11.30: 14.15— Медээлер. 14.45 — «Беш чыл— кижи бүрүзүнүң хөрээ». Документалдыг фильмнер. 15.10— Элээдилерниң чогаадылгазы. 15.45—Орус чугаа. 16.15— Москва. Фестиваль. 16.45 — Владимир хоорайның хореография ансамблиниң күүселдези. 17.25 — Уругларга фильм. «Большое космическое путешествие». 18.30 — «Күш-ажылчы хүннүң соондаа». Документалдыг телефильм. 18.45—Бүгүн делегейде. 19.00—Улуг кижилерге мультфильмнер. 19.30 —Кубаның аялгалары. Концерт. 19.55—«Берег его жизни», Үш сериялыг уран-чечен фильм. 3-кү сериязы. 21.00— «Үе». 21.35—РСФСР-ниң улустуң артизи Рената Ибрагимованың концерти. 22.35—Аныяктарның болгаш студентилерниң XII Бүгү-делегей фестивалының хүн демдеглели. 23.05 — «Улуг театр-биле ужуражышкын». Документалдыг фильм. 23.35—23.55—Бөгүн делегейде.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00—Эртенги сула шимчээшкин. 8.15 — Шупгузун биликсээр мен. Киножурнал. 8.25 — «Воздухоплаватель». Уран-чечен фильм. 9.55 — Садыг ажылдакчыларының хүнүнге уткуштур. Документалдыг фильмнер. 10.35—Т. Хренников. Концерт. 10.55—Англиялыг. 11.25 —Уругларга фильм. «Котелок и нос картошкой». 3-кү, 4-кү сериялары. (Венгрия). 12.55 — Документалдыг фильм. 13.05 — Совет чүрүлга уран чүүлү. С. Т. Коненков. 13.55—Шериг-Далай Флодунуң үлегерлиг оркестриниң концерти. 15.15—15.20 — Медээлер. 18.00 — Медээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.15 — Уругларга фильм. 18.45 — «Азия ,төвү». Дамчыдылга. 19.15 — Телемедээлер. 19.25 — «Фестивальга байыр!» Аныяктарның болгаш студентилерниң XII Бүгү-делегей фестивалынга баар төлээлер болгаш аян-чорукчулар-биле ужуражылга. 19.55 — Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00—«Тамчыктыг удуңар, чаштар!» Мультфильм. 20.20— Волейболга делегей маргылдаазы. Эр улус. ЧССР-ниң шилиндек командазы —ССРЭ-1 шилиндек команда; Кубаның шилиндек командазы — АКШ-тың шилиндек командазы. Ленинградтан дамчыдылга. 21.00 — «Үе». 21.35 — 23.40 — «Берегите женщин». Уран-чечен телефильм. 1-ги, 2-ги сериялары.

Редактор В. С. ШАРАВИЙ.

АГААР

Республикага шокар булуттаар, дүне чагбас, хүндүс биче чаъстаар, диңмирегилээр.

Хат кошкак. Дүне 10—15, чамдык черлерге 2—7 градус чылыг болур. Хүндүс 20—27, чамдык черлерге 12—17 градус чылыыр.

Кызылга шокар булуттаар, хүндүс диңмирээр, биче чаъстаар. Дүне 13—15, хүндүс 21—23 градус чылыыр.

КИНО

ИЮЛЬ 26-ДА

«НАЙЫРАЛ»: «Ослиная шкура» 9.30, **«Две версии одного столкновения»** 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Похищение» 9.30, 11.20, **«Новые приключения неуловимых»** 13.10, 16.50, **«Человек-невидимка»** 15.00, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Всемогущий» 15.00, 17.40, 20.20 шактарда.

«ЧАЙГЫ» кинотеатр: «Твое мирное небо» 15.00, 17.00, 19.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Далёкие шатры» 14.10, 16.10, 18.20, 20.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: к/б: «Калина красная» 18.00, 20.00 шактарда.

Редакциянын адрези: 667000. Кызыл. Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 3, Телефоннары: редакторнуң 2-24-63, редакторнуң орлакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш үлетпур киллистериниң 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузуг киллистериниң 2-37-13, чагаа киллизининң 2-41-27, информация киллизининң 2-20-60, культура киллизининң 2-23-54; көлээ ажыл-агый киллизининң 2-21-47, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45 солун келбейн барганза 2-32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер.

Чагыг № 3084.

Тыва АССР-ниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының керектериниң талазы-биле күрүне комитединиң типографиязы, Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1.

ТС—00602.

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 173 (12863) | 1985 чылдың июль 27, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген. | Өртээ 3 көпеек.

Аныяктарның болгаш студентилерниң XII Бүгү-делегей фестивалы бистиң Төрээн чуртувустуң найысылалы Москвага бөгүн ажыттынар

Аныяктарның болгаш студентилерниң XII Бүгү-делегей фестивалының найысылалының аалчылары—17 чурттуң төлээлери туризмниң болгаш Бүгү-делегейниң демократтыг аныяктар федерациязының [БИТЕЖ] чанында Бүгү-делегей бюрозунуң интернационалчы поездизи-биле Москвага чедип келгеннер. Бо анаа эвес поезд Европаның дыка хөй чурттарынга барган. Ооң оруу Аныяктарның болгаш студентилерниң Бүгү-делегей фестивальдарының найысылалы хоорайларга база четкен. Ол Москвада эгелеп турар фестивальдың эң улуг белеткел акцияларының бирээзи болган. Ук аян-чоруктуң киржикчилери фестиваль шимчээшкининиң бүгү төөгүзү-биле таныжар, аныяк эш-өөрү-биле ужуражыр, аныяк-өскен XII Бүгү-делегей фестивалынга канчаар белеткенип турарын көөр арганы берген.

Аян-чоруктуң киржикчилери Москваның аныяктары-биле ужурашкан, фестивальдың культура программазының киржикчилери—профессионал болгаш улусчу коллективтер оларга байыр чедирген.

Найыралдың аян-чоруунуң поездизиниң киржикчилерин москвачылар уткуп турлар.

И. ЗОТИННИҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

СЭКП ТК-НЫҢ ПОЛИТБЮРОЗУНДА

СЭКП ТК-ның Политбюрозу ээлчеглиг хуралынга ВЛКСМ ТК-ның Аныяктарның болгаш студентилерниң XII Бүгү-делегей фестивалынга бистиң чурттуң комсомолчуларының, аныяк оолдар, кыстарының киржириниң дугайында информациязын дыңнаан. Делегейниң хөй-хөй чурттарындан келген төлээлекчилерни Москвага уткуп алырының талазы-биле кылган улуг ажылды демдеглээн. Фестиваль чурттар аразының чугула болуушкуну боор, бүгү диптериң аныяктарының эп-сеткил каттыштырылгазын улам быжыглаарынга, ядролуг дайынның кыжанышкынынга удур, тайбың болгаш улустарның айыыл чок чоруу дээш демиселге ону идепкейжидеринге идиглиг болурунга бүзүрелди илереткен.

СЭКП ТК-ның Политбюрозу республиканың чамдык агроүлетпүр каттыжыышкыннарынга эргелеп башкарылганы болгаш ажыл-агый механизмин сайзыраңгайжыдар талазы-биле экономиктиг шенелделерни кылырының дугайында РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, чер-черниң партия болгаш совет органнарының саналдарын деткээн. Чамдык крайларның болгаш областарның колхозтарының, совхозтарының болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа бүдүрүлгелериниң бүдүрүлгени планнаарының, продукцияны садарының болгаш сайгарарының чаа байдалдарында ажылының ажыктыг болур чоруун херек кырынга хынаары, элээн каш министерстволарның бүдүрүлгелерин болгаш организацияларын агроүлетпүр каттыжыышкыннарының чагыргазынче шилчидериниң таарымчалыг эвээзин тодарадып көөрү негеттинип турар. Эң бедик планнарны күүседиринге экономиктиг идиг бериишкинин күштелдирериниң, каттыжыышкыннарда кирип турар күш-ажылчы коллективтерниң, ажыл-агыйларның удуртукчуларының болгаш специалистериниң бүдүрүлгениң сөөлгү түңнелдеринге материалдыг сонуургалын бедидер талазы-биле хемчеглерни тодараткан.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң келир беш чылда болгаш оон-даа ыңайгы келир үеде садыгның болгаш нииттиниң чемненилгезиниң материал-техниктиг баазазын улам хөгжүдер талазы-биле хемчеглер дугайында доктаалын хүлээп алган. Ол сорулгага капитал салыышкыннарын болгаш материалдыг курлавырларны тускайлаар. ССРЭ-ниң Садыг министерствозунга болгаш өске-даа ведомстволарга тодаргай даалгаларны берген. Эвилелдешкен республикаларның Компартияларының ТК-ларының, партия крайкомнарының болгаш обкомнарының, чогуур совет болгаш ажыл-агый органнарының салдынган сорулгаларны шиитпирлээринге идепкейлиг киржириниң чугулазын онзалап демдеглээн. Доктаалда айыттынган хемчеглерни боттандырып чорудары чоннуң садыг хандырылгазының деңнелин бедидер, совет улустуң чаагай чоруун улам көдүрериниң херээнге чаа чугула базымны кылыр арганы бээр.

Политбюро корум-чурумну улам быжыглаарының болгаш бойдусту камгалаар дугайында хоойлужудулгаларны сагыырының чамдык айтырыгларын чугаалажып көрген.

СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң хуралынга бистиң чурттуң социалистиг болгаш найыралчы өске-даа күрүнелер-биле харылзааларын чайгылыш чок хөгжүдер болгаш быжыглаар айтырыгларны база чугаалажып көрген.

НИИТИНИҢ МАЛЫНГА БЫЖЫГ ЧЕМ-СУУРНУ ТУРГУЗААЛЫ

Бөгүн «Шын» солун «КҮШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ТУГУН» Улуг-Хем районда «Найырал» совхозтуң дуржулгалыг механизатору Сергей Сатович Байыр-оолга удурткан сигенчилер звенозунга тураскаадып көдүрдү.

Шалыпчы механизаторлар хүн үлүүн доктаамал 110—130 хуу күүседип, звенолар аразында социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турарлар. Олар Терезин деп черниң сигенниниң бирги кезилдезин доосканн болгаш бо хүннерде Улуг-Хем унунда чайгаар үнген сигенни кезип кирипкен.

Мал чеминиң белеткелинде шалыпчы ажылдап турар мурнакчыларның үлегерин эдериңер!

Бир совхозтан ийи медээ

ҮЕР ШАПТЫКТАВААН

Улуг-Хем районнуң «Улуг-Хая» совхозунуң Көк-Чыраа шыктарында сигенниң өзүлдези бир дески, бедик. Ортумаа-биле бир гектардан 13-18 центнер сигенни ажаап ап болурунуң аргазы бар. Ындыг турбуже Чааты хемниң суу үерлээш, аңаа ажылдап турган сигенчилерге улуг шаптыктаашкынны болдурган, он беш гектар шөлде кескен сигенни суг алган.

Очур Кызыл-оол биле Шожаң-оол Түлүшке удурткан механизастаттынган звено суг албаан черлерде сигенни кыска хуусаада ажаап доосказ, Хайыракан суурнуң үстүнде Ээр-Терекче көшкен. Аңаа механизаторлар Оруставн Самбала, Сазай Хапык-оол, Аркадий Мартый-оол туруушкун чок ажылдап, хүн нормазын 150—200 хуу күүседип, бөлер, сарааттаар агрегаттарның ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургускан.

Каан хүннерни чөп ажыглап, нииттиниң малынга эки шынарлыг чем белеткээринге сиген бөлдүрүкчүлери Андрей Аныкай, Виктор Донгак, сараат салыкчызы Геннадий Кызыл-оол болгаш өскелер-даа идепкейлиг ажылдап турар. Олар бо хүннерге чедир 342 тонна сигенни сарааттаан. Августуң 10-га чедир 660 тонна эки шынарлыг сигенни белеткээрин коллектив шиитпирлээн.

ХОВУДА САРААТТАР

Шыктарны суг алганын барымдаалааш Арыг-Бажы салбырының Балган Хурал-оолга удурткан сигенчилери хову сигенин кезип кирипкен. Чаашкынныг чай болганда ында өлең, меде дээн чергелиг үнүштерниң үнгени эки. Кажан-даа сиген кезип көрбээн шаттарда он-он сарааттар көстүп келген.

Сиген кескен, бөлген агрегаттарның шимээн-даажы шыпшың ховуну оттурупкан. Мал чеминиң белеткелинге механизаторлар Эрес Апын, Долаан Маадыр-оол, Максим Дамба амыр-дыш чок ажылдап турар.

Ол-ла Чыланныг ховузунда күзүн чашкан көк-тарааны чыттыр кестиргеш, прессеп эгелээн. Бо ажылдарга хоочун комбайнер Тумат Кара-оол, ооң эжи Николай Сазаң-оол, прессте Бора-Тараа Мөңге, Кандан-оол Кызыл-оол болгаш өскелер-даа кызымак ажылдап, хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип келген.

«Улуг-Хая» совхозта мал чеминиң белеткели улам шапкынчаан. Чарыштың түңнелин беш хонуктап үндүрүп турар, сөөлгү беш хонукта Хайыракан салбырының сигенчилери тиилекчилер болган.

К. ЧӨРЕВЕ.
«Шынның» корр.

СИГЕН ШӨЛҮНДЕ

Июль 23-түн медээзи-биле районда 3496 тонна сигенни, 124 тонна сиген далганын, 207 тонна бүдүк-бүрүнү мал чеминге белеткээн. Сөөлгү он хонуктуң чарыш түңнели-биле М. Балчий-оолдуң мал чеми белеткээр бригадазы бирги одуругже үнгеш, шилчиир Кызыл тукту 50 рубль-биле кады чаалап алган.

«Күш-ажылдың хостуу» совхозтан К. Лаахынның бригадазы 973 тонна, В. Шивиттиң 267, К. Суваңның 217 тонна сиген белеткээш, база шаңнал-макталдыг болганнар. Сараат салыкчылары Г. Кара-оол, О. Түлүш, Б. Шивит, К. Монгалбии тудунгур, шалыпкын ажылдап турарлар. Жданов аттыг, «Ак-Туруг» совхозтар мал чеминиң белеткелиниң темпизин сөөлгү хонуктарда кудулаткан.

Бистиң корр.

ЧУРУКТА: Мөңгүн-Тайга районда «Мөген-Бүрен» совхозтуң аныяк малчыны Хертек Сайлыкмаа ой бирги беш чылдың шалыпчыларының бирээзи.

Сайлыкмаа партияның XXVII съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышка идепкейлиг киржип, ол районда аныяк малчыннарның чарыжының тиилекчизи болган.

Аныяктарның болгаш студентилерниң Бүгү-делегей фестивалынга киржир эргени ол чедип алгаш, Тываның бөлүк турисчи аныяктары-биле Москваже чорупкан.

О. ОХЕМЧИКТИҢ фотозу.

БАЙЫРЛАЛГА АЛДАР КЫЛДЫР

Октябрь 25-те киноконцерттиң «Октябрь» залынга Москваның хөй-нииттизиниң болгаш найысылал гарнизонунуң дайынчыларының төлээлекчилериниң ССРЭ-ниң Шериг-Далай Флодунуң хүнүнге тураскааткан байырлыг хуралы болган.

Хуралга Шериг-Далай Флодунуң кол командылакчызы—ССРЭ-ниң камгалал министриниң оралакчызы, Совет Эвилелиниң Флот адмиралы С. Г. Горшков чүве чугаалаан.

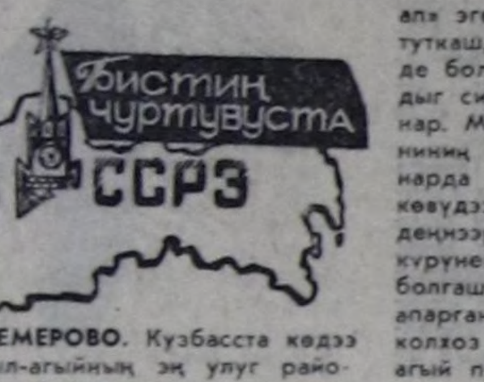
Хуралдың киржикчилери СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге байырлыг чагааны улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алган.

[СЭТА].

ФЕСТИВАЛЬДЫҢ ПАРЛАЛГА ТӨВҮ АЖЫТТЫНГАН

Чурттар аразының парлалга төвү Аныяктарның болгаш студентилерниң XII Бүгү-делегей фестивалының эртип турарының дугайында эргежок чугула бүгү информацияны совет болгаш даштыкы журналистерге бээр. Ол июль 25-те Эвилелдер бажыңында ажыттынган. Октябрь залын парлалга конференцияларын кылырынга таарыштыр дерээн, ооң чоокавызының өрээлдерин журналистерниң эргезинче берип каан. Олар чеден ажыг чурттардан келген, ийи муң ажып турар. Ажыл планын тургускан. Хүннүң-не элээн каш парлалга конференциязы болур.

[СЭТА].

КЕМЕРОВО. Кузбасста көдээ ажыл-агыйның эң улуг районну — Беловскийде суггаттыг черлерде баштайгы сиген кезилдезин хову ажылдакчылары доосканнар. Суггат чок черлерге деңнээрге, сигенни оон ийи катап хөйнү алган.

Чер ажылдакчылары-биле кады түлүк ажылда Көдээ ажыл-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Бүгү-эвилел академиязының Сибирь салбырының Мал чемнериниң эртем-шинчилел институдунуң эртемденнери база киржип турарлар. Адырны интенсификастаарынга дузалавышаан, олар районнуң ажыл-агыйларында шефтеп турарлар.

БРЯНСК. «Северный» совхозта шарыжыгаштарның чеминге бедик үнелиг мал чеми немешкен. Ында область төвүнден эккеп турар аъш-чем артынчыларындан концентрастаан далганны белеткеп кылыр цех ажыглалда кирген. Ону малчыннарның саналын ёзугаар совхозтуң шевер ажылчыннарының күжү-биле туткан.

Мурнунда аъш-чем артынчыларындан «чудаң» деп адаар чүүлдү кылып турган, а ооң чемишкири четпес болгаш ону сөөртүрүнге хүн бүрү он-он автомашиналар херегленир база малга ону үлеп бээринге улуг күш-ажыл чарыгдаттынар турган. Ам ындыг ажылды чаңгыс кижи кылыр апарган.

ЯДРИН. (Чуваш АССР). «Ленинская искра» деп чуваш колхозта хууда мал чеминиң дугайында сагыш салыышкынны хөй-нииттиниң малының хүр кыштаглаашкыны ышкаш, чугулалап санап турар. Ажыл-агыйның тускайлап үндүрүп берген черлеринден боттарының коданнарынга амгы үеде көдээниң ажыл-ишчилери 1000 тонна амданныг чаагай сигенни белеткеп алганнар.

Мурнунда аңаа куруг ийлерлиг чоогалар турган. Колхозчулар шуптузу ону ээдип ап» эгелээннер: моондактарны туткаш, ыяштар олурткан, меде болгаш өске-даа хөй чылдыг сигеннерни тарып алганнар. Мал чеминиң элбекшээниниң ачызында хуу коданнарда малдың баш саны өзүп көвүдээн. Мурнундаагызынга деңнээрге, ам колхозчулар күрүнеге улам-на хөй сүттү болгаш эътти садып турар апарган. Оларның дузазы-биле колхоз бодунуң көдээ ажыл-агый продукцияларын садар талазы-биле беш чыл планын хуусаа бетинде күүседипкен.

Чоогаларның болгаш мурнунда ажыглаттынмас черлерден мал чеминге улуг немелдени Чувашияның өске-даа колхозтарында болгаш совхозтарында ап турар апарган.

НОВГОРОД. Новгород областың «Гвардеец» деп куш фабриказының ажыл-ишчилери кандыг-даа агаар-бойдус үезинде бөдүүн мал чемнерин белеткеп турарлар. Ону плёнка адаанга сигенни кургадырын калбаа-биле ажыглаваны-биле болдунар аргалыг болу берген. Тырааш борбактап шараан сигенни ажык черге эккелгеш, доора ыяштар кырынга чыый салып каар. Ооң соонда сарааттыполиэтилен плёнка-биле шыпкаш, электри вентиляторларны ажылдадыптар. Ол шывыгның иштинге шык дамдыланып мөөңнели бээр болгаш тускай хоошпалар дамчып куду төктүп бадар.

Хөй чаашкыннар болуп турза-даа, ажыл-агый мал чеминиң ол хевирин белеткээрин ам доозуп турар.

Кургадыышкынның дээштиг болгаш чиик үнелиг ол хевирин областың өске-даа колхозтарында болгаш совхозтарында ажыглай берген.

ЙОШКАР-ОЛА. «Рассвет» деп марий колхозта мал чеми белеткээр конвейер дүргени-биле ажылдап турар. Автономнуг республиканың Совет районунда сигенниң баштайгы кезилдезин ында кымны-даа мурнай доозупкан. Сиген шөлдеринге долу куженниишкин-биле ажылдаарынга мал чеминиң белеткекчилеринге коллективтиг херээ дузалаан. Эки түңнелдерни алырынга сонуургалдыг тускай бригада бодунуң бүгү иштики курлавырларын киирген. Ийи ээлчег иштинде ажылдап турар. Техника чаңгыс вай деңдески ажылдап турар.

СҮТ ЭЛБЭЭН

Барыын-Хемчик районнуң «Шекпээр» совхозунуң Суг-Кажаа сүт-бараан фермазы районда эки ажылдыг күш-ажылчы коллективтерниң бирээзи. Ферманың коллективи чогаадыкчы ёзу-биле ажылдап турар.

Каш чыл бурунгаар чылда бир инектен ортумаа-биле 1500 кг сүт саап аары—районга эки көргүзүг турган. Амгы үеде ферманың саанчы бүрүзү инектен-не ортумаа-биле 1800 кг сүт саап алыр, дээш ажылдап турар.

Фермада үр чылдарда ажылдап келген Минис Кууларны коллектив кежигүннери хүндүлээр. Чыл санында планын болгаш социалистиг хүлээлгезин ол ажыр күүседип келген. Бир эвес Минис Куулар аазаан болза, чүү-даа чүве күүсеттинер дээрзин эш-өөрү билир. Мурнакчы саанчы болурундан аңгыда ол бодунуң ийи уруу—Валя биле Светаны саанчының чымыштыг ажыл-ижинге өөредип каан. Ынчангаш фермада үш мешки кады саанчылап эгелээнден бээр ам дөрт чыл чедип турар.

Ажылга эрес-кежээзин көргүзүп, коллективиниң ажыл-херектери дээш кезээде сагыш човап чоруурларга мурнакчы саанчылар Зоя Хомушку, Александра Сарыглар, Салбакай Саая санадып, чүгле боттарының фермазының эвес, харын-даа районнуң шалыпчылары болган.

Чыл санында мурнакчыларның одуруунга чаа-чаа саанчылар немежип турар. Эрткен чылдың түңнели-биле Зоя Сат бир инекке онаагтыр 1850 кг, сүт саап ап, мурнакчыларның одуруунче кирген. Ол бо чылын ону 2000 кг чедирер сорулганы салган.

Ферманы чеди чыл бурунгаар комсомолчу-аныяктарның ВЛКСМ-ниң 60 чылы аттыг Суг-Кажаа сүт-бараан фермазы кылдыр эде органистаан. Ам ооң саанчыларының чартыындан хөй кезии аныяктар боор турары өөрүнчүг. Аңаа чаа ажылдап келген аныяктар быжыг сагылга-чурумнуг, ажыл-ишчи, найыралдыг коллективке дүрген чаңчыгып, ажыл-ижиниң уг-шииндаа бергедээшкин чок тыва бээрлер.

Фермада хол-биле кылыр ажылдарны механизастап, уруглар садиги, столоваяны болгаш кызыл-булуңну дерээни, күш-ажылды организастаарын бот-орулга-чарылгаже шилчиткени коллективтиң деткимчезин алган. Кажан күш-ажылчы кижилер дугайында сагыш салыышкын бар турда, оларның ажыл-ижиниң түңнели-даа көскү, эки болур дээрзи билдингир.

Чедиишкиннер-биле чергелештир коллективтиң ажылында каракка илдиге бээр, ажылга доктарлыг четпестерни чок деп болбас. Аңаа бир дугаарында ажыл-агыйның удуртукчуларының шимченгир эвес чоруунуң хараазында ажылдавайн турар кудук хамааржыр. Сугну ам ферманың чайлаанче машина-биле чедирип турар. Ооң уламындан саанчылар сугну ыяк камнаар, эккээрин үр манаар ужурга эвээш эвес таваржып турар.

Бо аныяктар коллективин ВЛКСМ райкомунуң болгаш совхозтуң комсомол комитединиң уттупканы харааданчыг. Коллективтиң кожазы Бижиктиг-Хая ферма-биле ооң чарыжы ёзу барымдаалаашкынче шилчээн.

Партияның ээлчеглиг съездизинге белеткел чедир кылдынмаан чүүлдерни ыяап-ла боттандырарының, четпестерни эдип алырының, он ийиги беш чылче бүзүрелдиг кирериниң быжыг магадылалын тургузарының үези болур ужурлуг. Ону суг-кажаажылар эки билир.

Ч. МАНДЫЫНЧЫ.

КАЙДА-ДАА ХАЙНЫЫШКЫННЫГ

«Бай-Тал» совхозтуң нииттиниң малынга чем белеткелиниң талазы-биле сорулгалары улуг. Ажыл-агый бо чылын сиген белеткелинче июль 15-те кирген. Базар-оол Мөңгеге удуоткан бригада Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» совхозунуң девискээринде айыттынган черниң сигенин кезип, пресстээш, ажыл-агыйже чорудуп турар.

Совхозтуң бодунуң чооккавызында ажылдап турар звеноларның аразында Кунгаа Дажы-Серенге болгаш Өлчеймаа Севээнге удурткан херээженнер звенолары шылгарап турар.

Район төвү Тээлиниң болгаш совхоз төвүнүң хөй-нийти организацияларының коллективтеринге мал чеми белеткээр талазы-биле тускай онаалдаларны берген. Мешкен-Хөлдү десиңндир ховушаттардан сиген кезер черлерни тускайлап айтып берген. Ынчангаш амгы үеде совхоз девискээриниң каяа-даа баар болза, чымыштыг иште хаара туттунган сигенчилерни көрүп болур.

К. ХЕРТЕК.
Бай-Тайга район.

ҮЛҮҮН КИИРЕР

Барыын-Хемчик районнуң ажыл-агыйларында нииттиниң малынга чем белеткелиниң чугула кампаниязы калбарган. Аңаа Кызыл-Мажалык суурнуң бүдүрүлгелер, албан организациялар коллективтери чыл бүрүде улуг үлүг-хуузун киириштирип турарлар. Эрткен чылын кызыл-мажалыкчылар 400 тонна сиген кезип белеткээр планын 116 хуу күүсеткен.

— Бо чылын суурнуң 32 коллективтери мал чеминиң белеткелинге киржип, 418 тонна сигенни кезип, белеткээр планныг. Тус-тус коллективтерге бо талазы-биле онаалдаларны берген. Ам сиген кезилдезинче шупту коллективтер кирипкен — деп, Кызыл-Мажалык суур Совединиң күүскомунун даргазы К. Б. Бойбу чугаалады.

Чугула ажыл-херекче районнуң ыяш-ажыл-агыйы, херегленчилер ниитилели, № 1 ортумак школа, «Суггат» каттыжыышкынның коллективтери баштай кирип, ажылды шуугадыы берген.

Ак-Довурак хоорайның күш-ажылчы коллективтери 460 тонна сиген кезип белеткээр хүлээлгелиг. В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың коллективи 150 тонна сигенни «Барлык» совхозка белеткеп бээрин хүлээнгеш, кезилдеже кирипкен.

Х. МОНГУШ.

ХҮНДҮЛҮГ АТТЫ ТЫВЫСКАН

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң харылзаа бүдүрүлгелериниң ажылдакчыларынга «РСФСР-ниң алдарлыг харылзаачызы» деп хүндүлүг атты тыпсыр дугайында 1985 чылдың июль 25-теги Чарлыы-биле харылзаа талазы-биле ачы-хавыязы болгаш хөй чылдарда ак сеткилдиг ажылдааны дээш Тыва АССР-ниң харылзаазының Кызылда техниктиг ажыглал белдириниң участок начальниги Александр Иванович Кудашовка «РСФСР-ниң алдарлыг харылзаачызы» деп хүндүлүг атты тывыскан.